

Hodnocení Domova mládeže Štěchovice z pohledu studentů

Michaela Janischová, DiS.

Bakalářská práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Michaela Janischová, DiS.**
Osobní číslo: **H17917**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Hodnocení Domova mládeže Štěchovice z pohledu studentů**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a následné studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti výchovy ve volném čase, kompetencí vychovatele a prostředí školských výchovných zařízení.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativně orientovaného výzkumu formou dotazníků.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

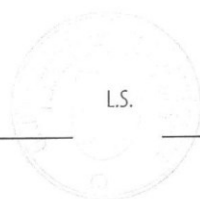
Seznam doporučené literatury:

- PÁVKOVÁ, Jiřina., HÁJEK, Bedřich., HOFBAUER, Břetislav. Pedagogické ovlivňování volného času. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.
- HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-3.
- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk-prostředí-výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- KAVANOVÁ, Alica a Štefan CHUDÝ. Výchova a volný čas, Zlín: UTB-Academia centrum, 2005. ISBN 80-7318-266-1.
- CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu, Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Martincová, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **4. října 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 22. ledna 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30. 4. 2020

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3;

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez věcného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení obyčejného projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 platí i v případě nedotčení.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla - výdělkem jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělkem dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje tématu školského zařízení domova mládeže (DM). Cílem práce je zmapovat, jak žáci ubytovaní v domově mládeže hodnotí vybrané charakteristiky DM a zda se v tomto hodnocení vykáží odlišnosti mezi pohlavími. Práce je členěna do tří kapitol. Úvodní kapitola vymezuje základní charakteristiky domova mládeže jako školského zařízení. Kapitola druhá se nejprve zaměřuje na období adolescence a dále v teoretické rovině představuje vybrané faktory determinující kvalitu výchovně-vzdělávacího procesu v domově mládeže, konkrétně sociální klima, volnočasové aktivity a osobnost vychovatele. Obsahem třetí kapitoly je prezentace výsledků průzkumu provedeného dotazníkovým šetřením na souboru žáků ubytovaných v Domově mládeže Štěchovice Kroměříž. Závěr je vyhrazen souhrnu a interpretaci získaných výsledků.

Klíčová slova:

Domov mládeže, školní vzdělávací program, volnočasové aktivity, sociální klima, vychovatel domova mládeže

ABSTRACT

The bachelor's thesis deals with the topic of the school facility of the Youth Home (DM). The aim of the work is to map how pupils accommodated in a youth home evaluate selected charal DM and whether differences between the sexes are shown in this evaluation. The work is divided into three chapters. The introductory chapter defines the basic characteristics of a youth home as a school facility. The second chapter first focuses on the period of adolescence and then on a theoretical level presents selected factors determining the quality of the educational process in the youth home, namely the social climate, leisure activities and the personality of the educator. The content of the third chapter is the presentation of the results of a survey conducted by a questionnaire survey of a group of pupils accommodated in the Štěchovice Kroměříž youth home. The conclusion is reserved for the summary and interpretation of the obtained results.

Keywords:

Youth home, school educational program, leisure activities, social climate, Youth home's educator.

Poděkování bych chtěla věnovat vedoucí mé bakalářské práce, paní Mgr. Janě Martinové, Ph.D. za kvalitní vedení a cenné rady. Poděkování patří také všem účastníkům dotazníkového šetření za jejich ochotu a věnovaný čas mému výzkumu. V neposlední řadě děkuji rodině za podporu v průběhu celého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 DOMOV MLÁDEŽE	12
1.1 CHARAKTERISTIKA DOMOVA MLÁDEŽE	12
1.1.1 Domov mládeže jako školské zařízení	15
1.1.2 Legislativní vymezení.....	18
1.2 DOKUMENTACE DOMOVA MLÁDEŽE	21
1.2.1 Vnitřní řád domova mládeže a jeho přílohy.....	21
1.2.2 Školní vzdělávací program domova mládeže	23
2 VYBRANÉ CHARAKTERISTIKY EDUKAČNÍHO PROCESU V DOMOVĚ MLÁDEŽE	27
2.1 SOCIÁLNĚ PSYCHICKÉ KLIMA V DOMOVĚ MLÁDEŽE	27
2.2 VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE V DOMOVĚ MLÁDEŽE	28
2.3 ROLE VYCHOVATELE	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
3 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ: HODNOCENÍ DOMOVA MLÁDEŽE ŠTĚCHOVICE	34
3.1 CÍLE PRŮZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	34
3.2 METODIKA.....	35
3.2.1 Základní informace o domově mládeže Štěchovice	35
3.2.2 Výzkumný soubor	36
3.2.3 Organizace výzkumného šetření	37
3.2.4 Metody sběru dat	37
3.2.5 Metody vyhodnocení dat.....	38
3.3 VÝSLEDKY A JEJICH INTEPRETACE	38
3.4 SOUHRN.....	54
ZÁVĚR	67
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	74
SEZNAM TABULEK	75
SEZNAM GRAFŮ.....	76

ÚVOD

Bakalářská práce se zaměřuje na téma školského zařízení domova mládeže (DM). Cílem práce je zmapovat, jak žáci ubytovaní v domově mládeže hodnotí vybrané charakteristiky DM a zda se v tomto hodnocení vykáží odlišnosti mezi pohlavími.

Téma bakalářské práce zaměřené na prostředí domova mládeže jsem si zvolila zejména proto, že je mně profesně blízké. Pracuji jako vychovatelka v Domově mládeže Štěchovice Kroměříž, který je součástí Tauferovy střední odborné školy veterinární Kroměříž (TSOŠV). Výsledky dotazníkového šetření mohou poskytnout zpětnou vazbu pro práci nejen vedení TSOŠV a pedagogickým pracovníkům DM Štěchovice, ale i dalším vychovatelům či pracovníkům managementu domovů mládeže.

V domově mládeže jsou ubytováni žáci, kteří se nacházejí ve vývojovém období adolescence. Tato ontogenetická fáze je náročným obdobím nejen pro samotnou dospívající osobu, nýbrž i pro její okolí. Jedinec prochází nejen fyzickými, ale zejména duševními změnami, a tak i změna výchovného působení, přecházející z rodiny primárně na školní zařízení, pro něj může představovat psychickou zátěž. Volnočasové aktivity pro něj mohou být kompenzací této zátěže, prostorem k rozvoji svého talentu a kompetencí, a současně i mediátorem sociálního kontaktu a pocitů radosti. Spojení výchovného působení a edukace v oblasti volného času představují právě školská zařízení označovaná jako domovy mládeže. Ty jsou určeny právě pro dospívající žáky, kteří studují na středních školách, které jsou vzdálené od místa trvalého bydliště. Poskytují nejen náhradní domov ve smyslu zajištění ubytování a pravidelné stravy, nýbrž i možnosti trávení volného času, který žákům nastává po ukončení každodenního školního rozvrhu.

Bakalářská práce je členěna do tří kapitol na část teoretickou (1. a 2. kapitola) a část praktickou (3. kapitola). Úvodní kapitola vymezuje školská ubytovací a výchovná zařízení pro středoškolskou mládež v intencích příslušných právních norem, poukazuje na jejich zařazení do systému školských zařízení, a charakterizuje je ve smyslu jejich výchovné činnosti. Cílem této kapitoly je poukázat na důležitost domovů mládeže coby instituce, zabezpečující řádný vývoj žáka, u kterého, vzhledem ke vzdálenosti školy a rodiny, slábne vliv jejího výchovného působení. Kapitola druhá se zaměřuje na vybrané charakteristiky edukačního procesu v domovech mládeže, a to primárně na volnočasovou výchovu a sociálně psychické klima v domovech mládeže. Neopomíná ani představit profesi vychovatele v zařízení, zejména pak jeho roli v nastolování vnitřních pravidel, hodnot

a hranic dospívajícího žáka či studenta. Cílem této části je představit souvislosti mezi výchovným působením vychovatelů v domovech mládeže, atmosférou a klimatem domova a formováním morálních, kulturních a sociálních postojů mládeže.

Teoretické poznatky v předchozích kapitolách jsou výchozím materiálem pro zpracování kapitoly třetí představující praktickou část bakalářské práce, jejímž obsahem je prezentace cílů, metodického postupu a výsledků výzkumného dotazníkového šetření provedeného na souboru žáků Domova mládeže Štěchovice Kroměříž. Cílem je s využitím postupů kvantitativního výzkumu zmapovat názory žáků na výchovně-vzdělávací proces DM a dále zjistit, zda se v těchto názorech vykáže rozdíl mezi pohlavími. Na základě zjištěných skutečností jsou v závěru práce formulovány odpovědi na výzkumné otázky a současně – s ohledem na poznatky získané při zpracování teoretické části – stanovena doporučení k zefektivnění výchovně vzdělávacího procesu ve sledovaném domově mládeže.

Přestože o tématu výchovně vzdělávacího procesu v domově mládeže bylo napsáno již velké množství závěrečných kvalifikačních prací, v odborné literatuře není toto téma adekvátně reflektováno a počet titulů je omezený. I přes tento fakt se v předkládané práci pokouším uvést nové poznatky, stanoviska či náměty, způsobilé přispět k rozšíření povědomí o domovech mládeže coby výchovných institucích, majících na osobu a hodnoty žáka či studenta jedinečný vliv.

Při zpracování bakalářské práce jsem vycházela z právního stavu v ČR ke dni 1. 1. 2020.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DOMOV MLÁDEŽE

První kapitola práce se věnuje obecnému vymezení pojmu domov mládeže, jeho legislativnímu uchopení v rámci právních předpisů České republiky, závěr kapitoly je pak zaměřen na školní vzdělávací program domovů mládeže v ČR.

1.1 Charakteristika domova mládeže

O domově mládeže můžeme hovořit jako o školském zařízení ubytovacího a výchovného typu, které je určené pro středoškolskou mládež, která s ohledem na vzdálenost školského zařízení a domova, potřebuje ubytování. Příležitostně definují pojem Kolář a kol., jež o domově mládeže hovoří jako o „*školském ubytovacím a výchovném zařízení pro středoškolskou mládež, která se vzdělává na středních školách, mimo místo svého bydliště s určitým režimem (internát). V zařízení se studenty (učni) pracují vychovatelé, instruktoři. Předpokládá se široká nabídka činností, tj. organizace společných aktivit s odborným vedením (sportovní instruktor), klubovní činnosti, knihovna, tělovýchovné prostory a jejich vybavení. Poskytuje se i stravování*“.¹ Z definice výše uvedených autorů tak vyplývá, že domov mládeže není pouze ubytovacím zařízením, suplujícím ve své činnosti středoškolské koleje, nýbrž zařízením, které působí ve své výchovné činnosti i na morální, socializační, kulturní a sportovní vývoj mládeže. Posláním každého domova mládeže tak není výlučně poskytnout studentům středních a vyšších odborných škol ubytovací a stravovací zázemí, nýbrž udržet jejich zájem o vybraný studijní obor a rozvíjet jejich kompetence k efektivnímu a smysluplnému trávení volného času. Souhlasně hovoří i Němec, který vyzdvihuje zejména odborný dohled pracovníků domovů mládeže, jež poskytuje studentům pomoc a udává směr využívání jejich času v době studijního volna.²

Domovy mládeže nejsou institucí s krátkou historií; naopak, obdobná zařízení, poskytující žákům ubytovací služby, existují po staletí, kdy však byly doménou výlučně velkých měst či států. Prvotní zmínky o zařízeních, která v sobě snoubila prvky ubytovací a výchovné činnosti, se datují již k dobám babylonských panovníků - sloužily však výlučně coby ubytovny pro potomky vlivných a movitých rodin. Středověk s sebou přináší první

¹ KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2, s. 34.

² NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3, s. 23.

závažnější nutnost vyřešit ubytování studentů - učňů, kteří se ve službách svých mistrů často ocitli daleko od domova. Smysl a význam domovů mládeže tehdy přebíraly zejména církevní organizace, které se pro tyto účely zapřičinily o vznik učňovských středisek a internátů. Institucionalizace se ubytovací a výchovné služby pro studenty dočkaly po druhé světové válce.³ Rozvoj, resp. vznik této podoby domovů mládeže, byl pravděpodobně důsledkem potřeby odbornějšího vzdělávání, kdy obyvatelstvu již nestačily vědomosti a poznatky, získané při studiu na základní škole, popř. ze zkušeností od mistra. Lidé toužili po odborném vzdělání, překážkou však byla absence schopnosti za vzděláním dojíždět, díky nedostatečným dopravním podmínkám doby. Proto se jevílo jako maximálně účelné podpořit rozvoj ubytovacích a výchovných zařízení pro studenty, a to ve formě školských zařízení, ve kterých nebude docházet pouze k samotnému zajištění ubytovacích služeb, nýbrž i k rozvoji nabídky aktivit pro trávení volného času žáků. Bendl však podotýká, že režim v těchto domovech mládeže by se dal označit bez nadsázky mnohdy jako vojenský, kdy signifikantním znakem byla povinná účast na hlášeníh a volnočasových aktivitách. Personál, působící v těchto zařízeních, vyznával autoritativní styl výchovy, který se projevoval např. omezením osobního volna žáků a již zmíněnými povinnými účastmi na plánovaných akcích.⁴ Postupem času, stejně jako transformací společnosti, dochází i v domovech mládeže k posunu od autoritářského způsobu výchovy k demokratickému výchovnému stylu, zaměřenému na participaci žáků a jejich vlastní seberealizaci v rámci trávení volného času.

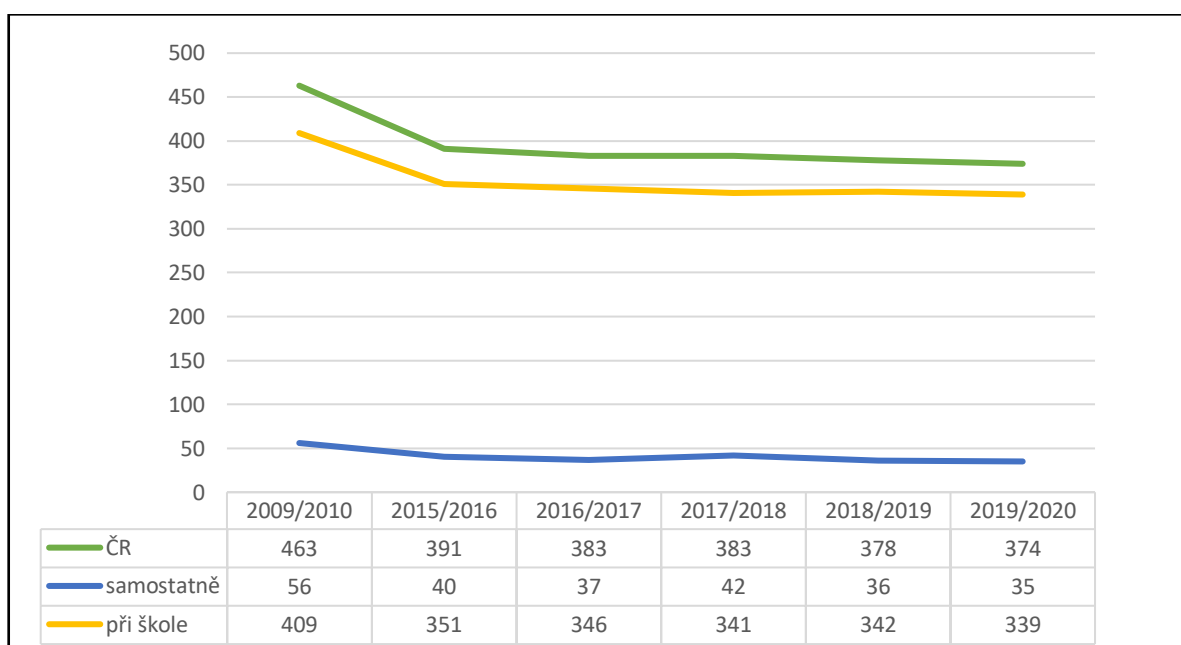
Se změnou výchovného stylu v zařízeních domova mládeže souvisí i vznik demokratické žákovské samosprávy, která je nejen iniciativním, nýbrž i poradním orgánem vedení domova mládeže. Existence žákovské samosprávy, která se může nejen vyjádřit k samotné činnosti domova, nýbrž i podávat návrhy na zlepšení a posílení vztahů v jeho struktuře, je důležitá z několika hledisek. Studentům předkládá vysoce efektivní prvek motivace, jak využít vlastní nápady, návrhy a náměty ke zlepšení pobytu v zařízení, zároveň jsou nenásilnou formou vedení k osvojení si základních principů odpovědnosti a samostatnosti, v neposlední řadě pak žákovská samospráva nabízí studentům možnost seznámit se s jejich demokratickým právem o něčem rozhodovat a samostatně vytvářet, jakož i být součástí skupiny, podílející se na realizaci prováděných změn.

³ BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9, s. 137.

⁴ Tamtéž s. 138.

Pohlédneme-li na současnou situaci v České republice, analýzu tzv. výkonových ukazatelů přehledně každoročně zpracovává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dle údajů, které jsou na internetovém portále ministerstva k dispozici za období posledních deseti let, je patrné snížení počtu domovů mládeže a lůžek, které tyto domovy pro žáky a studenty nabízejí. Tato skutečnost je zapříčiněna především celkovým úbytkem žáků ve školství, jakož i zvýšením počtu alternativ k ubytování žáků, kteří si zvolili studium daleko od domova. Ve školním roce 2019/2020 bylo v České republice registrováno 374 domovů mládeže, s lůžkovou kapacitou pro 53.431 žáků. Z tohoto celkového počtu je 339 domovů zřízeno jako součást střední školy, zbylých 35 pak samostatně pro studenty z různých typů škol. Přehledně pak období školních let 2009/2010 - 2019/2020 zaznamenává níže uvedený graf.

Graf 1 Počet domovů mládeže, registrovaných v ČR v letech 2009-2020

Zdroj: vlastní zpracování dle Statistické ročenky školství MŠMT ⁵

Z grafu 1 je patrné, že oproti školnímu roku 2009/2010 je v současné době na území České republiky registrováno o 89 domovů mládeže méně, přičemž největší úbytek zaznamenal Moravskoslezský kraj, ve kterém bylo ve školním roce 2009/2010 registrováno 48 domovů mládeže, ve školním roce 2019/2020 pak již pouze 30 domovů mládeže.⁶ Vyjma výše

⁵ MŠMT ČR (2020). *Statistické ročenky školství* [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 14.05.2020]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>.

⁶ Tamtéž.

zmíněných možných důvodů, svědčících pro tento stav (úbytek studentů, zvýšení alternativ ubytování), je nasnadě zmínit i neatraktivitu samotné lokality, kterou provází dlouhodobě vysoká nezaměstnanost, omezené studentské možnosti a velice nekonkrétní rámec perspektivy pro budování profesního a rodinného života v rámci dané lokality.

Sumarizací výše uvedených poznatků tak můžeme dospět k definici domova mládeže coby ubytovacího a výchovného zařízení pro žáky středních a vyšších odborných škol, které poskytuje žákům zázemí, podmínky řádného studijního prostředí, s posláním působit na osvojování jejich postojů, názorů a vědomostí žáků, směřujících k budoucímu konstruktivnímu a bezproblémovému fungování v demokratické společnosti. Přesto se zdá, že dlouhodobě ubývá poptávka ze strany studentů po ubytování v tomto typu zařízení.

1.1.1 Domov mládeže jako školské zařízení

Grecmanová a kol. považují školu za vysoce významnou výchovnou instituci, která za pomoci stanovených cílů, forem a metody poznání harmonicky rozvíjí dospívající osobnost.⁷ Školu (a potažmo školská zařízení) však můžeme označit i jako socializační činitel, neboť vzdělaný člověk, který rozvíjí svou osobnost, získává nové kompetence, návyky a zájmy, jež prohlubují jeho schopnost sebepoznání, stejně jako schopnost a ochotu poznávat druhé. Stěžejním determinantem rozvoje a utváření osobnosti je právě prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje. Domovy mládeže jako školská zařízení edukačně navazují na pedagogickou činnost ve školách, prohlubují propojení vzdělávacích, sociálních a kulturních potřeb žáků, vedoucí ke správnému a pozitivnímu rozvoji všech osobnostních složek jedince. Hájek a kol. pak doplňují, že pro takový pozitivní rozvoj je zapotřebí vycházet ze vzorců, jejichž základem je pohled na člověka jako na celek.⁸

Organizace domova mládeže se odvíjí od skutečnosti, jedná-li se o samostatný domov mládeže, či o domov, jež je součástí střední školy. Na vrcholu organizační struktury samostatného domova mládeže se nachází ředitel domova mládeže, jež rozhoduje o veškerém chodu domova a kterému podléhají další pracovníci. Naopak, domov mládeže, který je součástí střední školy, řídí ředitel této školy, kdy pro mimoškolní výchovu může být určen zástupce nebo vedoucí vychovatel, jemuž jsou podřízeni všichni další vychovatelé.

⁷ GRECMANOVÁ, Helena a kol. *Obecná pedagogika II.* 2. vyd. Olomouc: Hanex, 2003. ISBN 80-85783-24-x, s. 31.

⁸ HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy.* Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807367-473-1, s. 54.

Základní jednotkou výchovně-vzdělávací činnosti v domově mládeže je výchovná skupina, kterou má na starosti jeden vychovatel. Počet studentů výchovné skupiny se řídí vyhláškou č. 108/2005 Sb., o školských, výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, a je stanoven v minimálním rozsahu 20 žáků a studentů, v maximálním pak 30 žáků a studentů v jedné skupině.⁹ V praxi bývá poměrně složité uzpůsobit práci ve výchovné skupině věkovému rozložení studentů, jakož i jejich studijnímu zaměření. Často tak nastává situace, kdy není možno přistoupit ke skupinové práci se všemi členy výchovné skupiny, a dochází tak k dalšímu členění do menších skupin nebo k praktikování individuální práce s žáky.

Při umístění žáků a studentů do domova mládeže přihlíží ředitel domova ke vzdálenosti místa jejich bydliště, dopravní obslužnosti z místa jejich bydliště, k jejich sociálním poměrům a zdravotnímu stavu.¹⁰ Podmínkou pro umístění žáka či studenta v domově mládeže je podání přihlášky zletilým žákem, studentem nebo zákonným zástupcem, a to vždy na každý školní rok. O přijetí pak rozhoduje ředitel domova, který má dle zákona za povinnost o svém rozhodnutí písemně vyrozumět osobu, která přihlášku podala. Žáku či studentovi pak může být i v průběhu školního roku ukončeno umístění v domově mládeže, nastanou-li důvody, uvedené v ust. § 4 vyhlášky č. 108/2005 Sb., zejména, požádá-li o to samotný žák, či student, případně jejich zákonný zástupce, dále, neuhradí-li ubytovaný žák či student úplatu za ubytování a stravování, a nedojde-li k tomuto ani po předchozí domluvě jiného termínu úhrady s ředitelem školy, stejně jako z důvodu, přestane-li být jedinec žákem střední školy nebo studentem vyšší odborné školy, či je-li vyloučen z domova pro porušení vnitřního řádu domova mládeže.

Pro stanovení výše úplaty se domov mládeže člení na pokoje. Jak dále rozvádí ust. § 5 odst. 2 vyhlášky č. 108/2005 Sb., pokoje, které mají nejvýše 3 lůžka, se zařazují do I. kategorie pokojů, kde úplata za ubytování nesmí překročit částku 1.600 Kč měsíčně za lůžko. Pokoje, které mají 4 a více lůžek, pak spadají do II. kategorie, s výší úplaty maximálně 900 Kč, při stejných podmínkách (tzn. 1 lůžko/měsíčně). Z dikce vyhlášky je patrné, že výše úplaty

⁹ Pozn.: Dle ust. § 3 vyhlášky č. 108/2005 Sb., ve skupině, složené pouze ze studentů je nejnižší počet studentů 40 a nejvyšší počet studentů 50.

¹⁰ MINISTERSTVO VNITRA ČR (2020). *Vyhláška č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, v platném a účinném znění* [online]. Sbírka zákonů České republiky [cit. 20.05.2020]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=108/2005&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

za ubytování není taxativně daná, je limitována pouze maximální hranicí. Přesnou výši si tak stanoví ředitel domova mládeže, s přihlédnutím k vybavení domova a úrovni poskytovaných služeb.¹¹ Novelou vyhlášky č. 436/2010 Sb. došlo k úpravě původního znění ustanovení § 5 odst. 4 vyhlášky č. 108/2005 Sb., která nyní stanoví, že výše úplaty za ubytování je neměnná i za předpokladu, že žák či student není v domově ubytován po všechny dny daného kalendářního měsíce. Dojde-li však k situaci, že žák nebo student nebude v domově mládeže ubytován z důvodů organizace vyučování ve škole, bude mu úplata za ubytování přiměřeně понížena.

Přímou výchovnou činností rozumíme zejména vedení výchovných skupin, kooperace při přípravě na vyučování, organizování činností žáků a akcí domova mládeže, vedení zájmových činností, dozor při dodržování hygienických a pořádkových standardů, či práci se žákovskou samosprávou. Za nepřímou výchovnou činnost pak označujeme samotnou přípravu na výchovnou činnost, vedení administrativy a pedagogické dokumentace, přípravu a zajišťování pomůcek pro výkon výchovné činnosti, komunikaci se školou, vyučujícími a rodinou žáků, či řádné a úplné předání služby nastupujícímu vychovateli. Do nepřímé výchovné činnosti spadá i oblast dalšího vzdělávání a prohlubování kvalifikace účastí na přednáškách a kurzech, zaobírajících se pedagogikou volného času. Vyjma výše uvedených příkladů přímé a nepřímé pedagogické činnosti musí vychovatelé vést příslušnou dokumentaci ke každému ubytovanému studentovi, přičemž tato obsahuje: výkaznictví školní docházky studenta, dodržování režimu domova mládeže, záznam o udělených výchovných opatřeních, příchody a odchody studenta z domova, přehled o dodržování pravidel osobního volna v i mimo objekt domova mládeže.

Zaměříme-li se na výchovnou činnost, každý pedagogický pracovník (vychovatel) výchovnou činnost provádí v souladu s principy a cíli vzdělávání a výchovy. K těmto principům patří dle zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon, v platném a účinném znění:

- rovný a nediskriminační přístup ke vzdělání a výchově,
- vzájemná úcta, solidarita a respekt i při odlišnosti názorů,
- akcent na specifické výchovné a vzdělávací potřeby žáka, limitované jeho osobnostní charakteristikou a kompetencemi,

¹¹ MINISTERSTVO VNITRA ČR (2020). *Vyhláška č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, v platném a účinném znění* [online]. Sbírka zákonů České republiky [cit. 20.05.2020]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=108/2005&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

- zdokonalování procesu vzdělávání a výchovy, v dikci a souladu s účinnými moderními pedagogickými přístupy a metodami,
- svobodné šíření poznatků, jež vyplývají z výsledků soudobého poznání světa, v souladu a ve smyslu obecných vzdělávacích a výchovných cílů,
- vědomí spoluodpovědnosti žáků za vzdělávání.¹²

Domovy mládeže svým posláním navazují na výchovně vzdělávací činnost školy, obě tyto instituce tak mají shodný cíl – vychovat společensky a kulturně vzdělané jedince, důsledné při studijní přípravě, a schopné v dospělosti překonávat překážky a prožít plnohodnotný sociální život. U domovů pak vystupuje do popředí schopnost pedagogických pracovníků, na základě vytvořeného školního vzdělávacího programu pro mimoškolní vzdělávání a výchovu žáků, poskytnout žákům možnosti k rozvoji osobnosti, zejména při uskutečňování výchovy k aktivnímu využívání volného času, k rozvíjení poznávacích, sociálních, mravních a duchovních hodnot, a k rozšiřování vědomostí a dovedností, získaných při školní výuce, s akcentem na seberealizaci, osobnostní rozvoj a prostor pro sebevýchovu. Této problematice se blíže věnuje kapitola 2.2 předkládané práce, toto shrnutí proto můžeme považovat pouze za základní stanovení atributů pedagogiky volného času.

1.1.2 Legislativní vymezení

Činnost, organizace a provoz domova mládeže se řídí zejména vyhláškou č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních ve znění novely vyhlášky č. 436/2010 Sb., a zákonem č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném a účinném znění. Podmínky pro stravování v domově mládeže pak stanoví vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování, v souladu s finančními normativy, vlastní provoz zařízení je zajišťován v souladu s vyhláškou č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění novely vyhlášky č. 343/2009 Sb.

Vyhláška č. 108/2005 Sb. vymezuje v ust. §§ 2 a násl. účel a organizaci domovů mládeže, umístění žáků a studentů v nich a úplatu za poskytnutí služeb domovů mládeže.

¹² MINISTERSTVO VNITRA ČR (2020). *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném a účinném znění* [online]. Sbirka zákonů České republiky [cit. 20.05.2020]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), se zaměřuje na obecné právní aspekty, související s problematikou vzdělávání, mimo jiné definuje v ustanovení § 5 tohoto zákona požadavky na školní vzdělávací program, mimo jiné skutečnost, kdy tento stanoví zejména konkrétní cíle vzdělávání, délku, formu, obsah i jeho časový plán, jakož i popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v daném zařízení uskutečňuje.¹³ Z dikce ust. § 8 tohoto zákona vyplývá, že zřizovatelem domovů mládeže je kraj, který školská zařízení zřizuje jako školské právnické osoby nebo příspěvkové organizace dle zvláštního právního předpisu. V ust. § 16 akcentuje školský zákon na specifický přístup ke vzdělávání žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, vyplývajícími z jejich zdravotního či sociálního hendikepu. Analogicky lze pro potřeby domovů mládeže využít ust. § 28 školského zákona, týkající se dokumentace školských zařízení, který ukládá povinnost vést evidenci ubytovaných žáků a studentů, vytvořit vnitřní řád zařízení, vést záznamy z pedagogických rad, vést knihu úrazů s lékařskými záznamy a posudky, jakož i protokolovat a vést záznamy o provedených kontrolách a inspekční zprávy. Ust. § 31 školského zákona pojednává o výchovných opatřeních, které lze dle povahy rozdělit na pochvaly (slovní, věcné) a jiná ocenění a na kázeňská opatření. Výchovná opatření jsou pro účely využití v domovech zanesena do vnitřního řádu domova, a jsou pro lepší přehlednost dále rozvedena. U kázeňských trestů se bude jednat zejména o tato výchovná opatření:

- méně závažné přestupky (nepořádek v osobních věcech, nenahlášení závady či poškození inventáře domova, nenahlášení podstatných okolností jako pozdější odchod z domova z důvodu změny organizace výuky atp.) – ústní výtka vychovatele,
- závažnější přestupky (rušení nočního klidu, pozdní návrat z vycházky, činnost, směřující k poškození inventáře domova např. vyhazováním věcí z okna pokoje atp.) – vytýkácí dopis vychovatele,
- závažné přestupky (kouření na pokojích, vandalismus, krádeže, neohlášení návštěvy na pokoji domova, požívání či přechovávání alkoholu nebo jiných OPL atp.) - vytýkácí dopis zástupce ředitele školy, důtka ředitele školy, podmíněné vyloučení,

¹³ MINISTERSTVO VNITRA ČR (2020). *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném a účinném znění* [online]. Sbírká zákonů České republiky [cit. 20.05.2020]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

- velmi závažné přestupky (šikana, vydírání, projevy rasové nesnášenlivosti, intimní styk v domově mládeže, hraní hazardních her za peníze atp.) - důtka ředitele školy, podmíněné vyloučení z domova, vyloučení z domova mládeže.

Ustanovení § 117 dále hovoří o domovech mládeže jako o druhu školských výchovných a ubytovacích zařízeních, zajišťujících žákům a studentům dle účelu zřízení vzdělávání, sportovní a zájmové činnosti v době mimo vyučování, ubytování a stravování, přičemž stanoví, že školská výchovná a ubytovací zařízení mohou svou činnost provozovat i ve dnech pracovního volna.¹⁴

Vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování, upravuje organizaci stravování a rozsah poskytovaných služeb. Stravování je tak neoddelitelnou součástí služeb, poskytovaných domovem mládeže. Úplata za stravování je určena výší finančního normativu, v rámci rozpětí finančních limitů, stanovených v příloze vyhlášky č. 107/2005 Sb., dle cen potravin v místě obvyklých. Finanční limity jsou dle Přílohy č. 2 výše citované vyhlášky pro strážníky ve věku 15 a více let stanoveny takto:

Tabulka 1 Finanční limity na nákup potravin pro strážníky 15 a více let

Hlavní a doplňková jídla	Finanční limit
Snídaně	11 – 17 Kč
Přesnídávka	7 – 12 Kč
Oběd	20 – 37 Kč
Svačina	7 – 11 Kč
Večeře	17 – 34 Kč
CELKEM	62 – 111 Kč

Zdroj: Příloha č. 2 vyhlášky č. 107/2005 Sb., o školním stravování¹⁵

Činnost pedagogických pracovníků v domovech mládeže se řídí zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Vyjma obecných předpokladů pro výkon povolání, musí tito splňovat též kvalifikační předpoklady pro výkon přímé pedagogické činnosti ve školském výchovném a ubytovacím zařízení, v souladu s ust. § 16 výše uvedeného zákona. Pedagogičtí pracovníci v domovech mládeže, zařazení na funkci vychovatele, vykonávají přímou

¹⁴MINISTERSTVO VNITRA ČR (2020). Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném a účinném znění [online]. Sbírnka zákonů České republiky [cit. 20.05.2020]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

¹⁵MINISTERSTVO VNITRA ČR (2020). Příloha č. 2 k vyhlášce č. 107/2005 Sb., o školním stravování, v platném a účinném znění [online]. Sbírnka zákonů České republiky [cit. 21.05.2020]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=107/2005&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

výchovnou práci v rozsahu 30 - 32 hodin týdně. Přirozeně, mezi činnosti, které vychovatelé vykonávají, spadá i nepřímá výchovná činnost, v rozsahu, který spolu s přímou výchovnou činností udává celkový počet 40,5 hod. týdně. Výjimku z pravidla budou tvořit pomocní vychovatelé, zajišťující dodržování nočního klidu a řádný průběh nocí v domovech mládeže. Jejich pracovní doba je stanovena na 42,5 hod. týdně, s možností nerovnoměrného rozvržení pracovní doby, což se, jak uvádí odborná literatura, jeví poměrně logické, právě s ohledem k jejich využívání během nočních hodin.¹⁶

1.2 Dokumentace domova mládeže

Ke stěžejním dokumentům domova mládeže patří vnitřní a provozní řád domova, který stanoví práva a povinnosti ubytovaných žáků, pravidla spolupráce domova mládeže s rodiči a zákonnými zástupci žáků, provozní podmínky, týkající se přijímání žáků, úplaty za ubytování, jakož i vlastní vnitřní denní a týdenní režim v domově, a dále pak pedagogická dokumentace, vycházející z platné legislativy a zahrnující pedagogickou dokumentaci zařízení a pedagogickou dokumentaci žáka či studenta. Pro účely této práce budou v následující kapitole podrobně rozvedeny dva typy dokumentů, nerozlučně spjaté s činností domova mládeže dle příslušné legislativy, a to vnitřní řád domova mládeže a školní vzdělávací program domova. Tyto dokumenty byly k podrobnější analýze vybrány pro svou specifickou - vnitřní řád domova mládeže se často v praxi prolíná i s provozním řádem, školní vzdělávací program domova mládeže se pak mnohdy chybně zaměňuje s Rámcovým vzdělávacím programem a Národním programem pro rozvoj vzdělávání, přestože tento nesouvisí s činností domova mládeže, a vymezuje závazné rámce pouze pro jednotlivé etapy vzdělávání a výuky na jednotlivých školách v ČR.

1.2.1 Vnitřní řád domova mládeže a jeho přílohy

Vnitřní řád domova mládeže je právní normou, dokumentem, který v ucelené podobě předkládá účel zřízení domova mládeže, podmínky pro umístování a propouštění žáků a studentů, řádně vymezuje podmínky, týkající se stravování v zařízení, jakož i výši úplaty za pobyt a odebrání stravy, a v neposlední řadě nastoluje pravidla denního a týdenního režimu ubytovaných žáků a studentů tak, aby byly jednoznačně vymezeny aktivity pro žáky

¹⁶ PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6, s. 129.

a studenty, sloužící ke školní přípravě, odpočinku a provozování volnočasových aktivit. Režim dne (a týdne) lze upravovat dle rozvrhu vyučovacích hodin žáků, v základní podobě pak může vypadat takto:

Tabulka 2 Nástin denního režimu v domově mládeže

Čas	Činnost
06:00 – 07:15	snídaně
08:00 – 09:00	kontrola pokojů (pořádek na pokojích)
11:30 – 14:00	oběd
16:15 – 16:45	svačina
17:15 – 18:00	večeře
19:00 – 21:00	studijní klid, příprava na vyučování
21:00 – 21:30	příprava na večerku
21:30	večerka
21:30 – 06:00	noční klid

Zdroj: vlastní zpracování na základě interních materiálů DM Štěchovice

Vnitřní řád domova mládeže rovněž obsahuje přehled základních práv a povinností ubytovaných studentů, stejně jako výčet netolerovaného či explicitně zakázaného chování v domově.

Mezi základní práva ubytovaných žáků a studentů patří: možnost studentů využívat vybavení domova, právo podílet se na organizaci života v domově, právo mít zajištěno čisté ložní prádlo, právo být volen do studentské samosprávy, právo přijímat návštěvy, právo požádat o informaci, radu či pomoc každého vychovatele nebo zaměstnance domova, jakož i právo žádat o prodloužení vycházek mimo objekt domova mládeže. K základním povinnostem studentů, ubytovaných v domově mládeže, patří: povinnost dodržovat vnitřní řád domova, povinnost dodržovat základy slušného chování, základy hygieny a čistoty v osobních věcech, povinnost dbát na bezpečnost pohybu a manipulace s vybavením domova, jakož i hlásit nastalé úrazy, či jiné nenadálé události, směřující k ohrožení zdraví a bezpečnosti ubytovaných žáků a vychovatelů. Hovoříme-li o zakázaném chování, nejčastěji bývá do vnitřního řádu domova zahrnuto ve formě: zákazu kouření tabákových výrobků a elektronických cigaret ve vnitřních i vnějších prostorách domova, zákazu užívání a přechovávání alkoholu a jiných omamných a psychotropních látek, zákazu přechovávat střelné, sečné či bodné zbraně, včetně jejich napodobenin, či zákazu manipulovat s chemikáliemi a výbušninami včetně zábavné pyrotechniky. Rozsah výčtu zakázaného

jednání je zde přirozeně pouze demonstrativní, v rámci vnitřního řádu lze do takového jednání zahrnout jakékoliv jednání a chování ubytovaného žáka či studenta, neztotožňující se s vizemi a cíli domova mládeže. S výčtem práv a povinností ubytovaných osob je nerozlučně spjat přehled výchovných opatření, který obvykle tvoří nedílnou přílohu vnitřního řádu domova mládeže.

Vnitřní řád domova mládeže stanoví podmínky k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků, jež zahrnují školení v oblasti bezpečnosti, týkající se zejména dodržování pravidel bezpečného chování, hygieny a zdravého životního stylu na pokojích a společných prostorách domova mládeže, stanovení postupu při vzniku úrazu vlastní či jiné osoby, a nácviky chování při nenadálých událostech, typicky ve formě evakuace žáků na základě cvičného požárního poplachu.

Vycházky bývají na straně jedné příjemným zpestřením pobytu daleko od domova, na straně druhé však nejčastějším důvodem kázeňských postihů. Vnitřní řád domova mládeže upravuje režim vycházek co do určení dne (dnů), ve kterých je vycházka ubytovaným žákům a studentům umožněna, jakož i co do časového rozptylu, resp. tak určuje dobu, do kdy vycházky trvají. Po domluvě je rovněž možno přistoupit k individuální vycházce v ostatních dnech, rozhodujícím kritériem je bezproblémové chování ubytovaného žáka či studenta, plnění vlastních povinností a dobré studijní výsledky. Vycházka je žákovi vychovatelem zapsána do průkazu ubytovaného, který žák odevzdá při odchodu na vycházku na hlavní vychovatelně a opětovně si ho vyzvedne při příchodu z vycházky.

Přílohou vnitřního řádu domova mládeže bývají nejčastěji směrnice, stanovující poplatky za pobyt a stravovací služby, směrnice, určující způsob a rozsah zacházení s movitým majetkem domova mládeže, směrnice k umístování žáků, a rovněž přehledy výchovných opatření. Výše uvedené přílohy musí být vždy nedílnou součástí vnitřního řádu domova mládeže, a musí být žákovi, studentovi, jeho rodičům či zákonným zástupcům k řádnému seznámení plně k dispozici.

1.2.2 Školní vzdělávací program domova mládeže

Přímá výchovná činnost je v domovech mládeže vykonávána dle Školního vzdělávacího programu, jež je koncipován souhlasně s délkou trvání doby středního vzdělávání, tzv. na období čtyř let. Vyjdeme-li z příslušných ustanovení zákona č. 561/2004 Sb., je ŠVP povinným, veřejně přístupným kurikulárním dokumentem, akcentujícím na pedagogickou

činnost pracovníků instituce, vycházejí přitom ze zásad a vizí školského zákona, primárně tedy ze zásad, směřujících k dosažení cílů:

- rozvoje osobnosti žáka k získání samostatnosti,
- vytvoření ideálních podmínek k přípravě na vyučování,
- vedení žáků k účelnému využívání volného času,
- zajištění prevence sociálně-patologických jevů,
- osvojení pravidel týmové spolupráce,
- upevnění respektu vůči jedinci i společnosti,
- vzniku odpovědnosti za vlastní jednání vůči okolnímu prostředí a ve vztahu k přírodě,
- osvojení návyků, vedoucích k dodržování obecně uznávaných norem a pravidel,
- propagování zdravého životního stylu.¹⁷

Dle ustanovení § 5 zákona č. 561/2004 Sb. stanovuje ŠVP zejména konkrétní cíle v oblasti vzdělávání, jeho délku, formu, obsah a časový plán, dále podmínky pro přijímání uchazečů, včetně podmínek pro výchovně-vzdělávací činnost žáků se speciálními potřebami. Stanoví popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek instituce a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se výchovně-vzdělávací činnost v zařízení uskutečňuje.¹⁸

ŠVP pro mimoškolní vzdělávání a výchovu žáků domova mládeže charakterizuje školské zařízení, jeho působnost, organizaci a základní prostorové, materiálně-technické, hygienické a ekonomické podmínky pro ubytování, stravování a samotný pobyt žáků a studentů. Předkládá charakteristiku vzdělávacího programu výchovy mimo vyučování a jeho cíle, mezi které spadá zejména rozvoj osobnosti žáka, ve smyslu jeho výchovy k aktivnímu využívání volného času a k rozvoji jeho morálních hodnot, jakož i ve smyslu utváření respektu k národnostní, etnické, kulturní a náboženské identitě člověka. ŠVP stanoví podmínky, způsobilé k vytváření a působení přirozeného a pozitivního psychosociálního prostředí, na jehož tvorbě se podílejí vychovatelé i žáci a studenti v domově mládeže. Vychovatelé pak při tvorbě takového prostředí vychází ze zájmů a schopností žáků, které

¹⁷ MINISTERSTVO VNITRA ČR (2020). *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném a účinném znění* [online]. Sbíрка zákonů České republiky [cit. 20.05.2020]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

¹⁸ Tamtéž.

se snaží dále rozvinout do vědomostí a dovedností, tedy směrem ke vzniku klíčových kompetencí a k jejich osvojení u žáků a studentů. Za klíčové považujeme kompetence k učení, kompetence sociální a personální, kompetence komunikativní, kompetence občanské a v neposlední řadě pak kompetence k volnému času.¹⁹

V souladu se ŠVP nabízí domovy mládeže rozličné typy volnočasových aktivit, organizovaných napříč výchovnými skupinami, a to formou společných akcí pro všechny žáky a studenty v domově. Účast na těchto programech je dobrovolná, prvek dobrovolnosti je základním znakem aktivit volného času. Navíc, prvořadou povinností žáka a studenta je příprava na samotné vyučování. ŠVP domova mládeže stanoví, jakým způsobem se žáci, studenti a vychovatelé na vzniku a rozvoji klíčových kompetencí podílejí. Učiníme-li obecné závěry, vychovatelé učí žáka a studenta novým vědomostem a dovednostem, vedoucí je k tvořivosti, účasti na společných činnostech, jakož i k odpovědnému jednání, při kterém žák neohrožuje a nepoškozuje sebe, jiné, přírodu, životní prostředí a hodnoty vytvořené člověkem. Žáci si pak recipročně stanovují osobní cíle, vycházející z jejich potřeb a zájmů, chovají se odpovědně a rozhodují se tak, aby svým chováním neohrožovali a nepoškozovali sebe a své okolí.²⁰ To vše při pochopení významu rozvoje osobních zájmů a zdravého způsobu života pro jejich psychickou, fyzickou a sociální kultivaci. Školní vzdělávací program domovů mládeže klade důraz na participaci žáků a studentů, kteří dostávají možnost zapojení se do organizace života domova, a možnost osobně se podílet na organizaci a realizaci vzdělávání a výchovy v něm. Právě tato idea domova mládeže je důležitým prvkem při vzniku a osvojování si kompetencí (nejen) k volnému času.

Na ŠVP navazuje roční výchovně-vzdělávací plán činnosti domova mládeže mimo vyučování, který je rozdělen dle týdnů a měsíců v rámci integrovaných výchovných skupin. Tyto výchovně vzdělávací plány jsou koncipovány jako operativní, v jejich průběhu (a v návaznosti na změny podmínek), je možno dané činnosti v nich obsažené propojovat či přesouvat v rozmezí týdnů či měsíců, a to během celého pobytu žáků v domově. Ve výchovně-vzdělávacích plánech jsou uváděny též konkrétní akce s konkrétními termíny, jež vychází ze Školního vzdělávacího plánu domova a ročního plánu, jež zpracovává vedoucí vychovatel ve spolupráci s kolektivem vychovatelů domova mládeže. Nabídka

¹⁹ BELZ, Horst a Marco SIEGRIST. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Vyd. 3. Přeložil Dana LISÁ. Praha: Portál, 2015. ISBN 9788026208464, s. 37.

²⁰ HANSEN ČECHOVÁ, Barbara. *Nápady pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-388-8, s. 61 – 67.

volnočasových aktivit je širokého spektra, zahrnuje nejen sportovní a herní aktivity, nýbrž i možnosti účasti na besedách, seminářích a přednáškách, zabývajících se tématy ekologie, bezpečnosti, či zdravého životního stylu. V nabídkách aktivit domova mládeže ve volném čase nechybí rovněž činnosti, zaměřené na udržitelnost českých tradic (tvorba výzdob, pečení cukroví, atp.), poznávací vycházky, posezení u táboráku. Veškeré aktivity jsou koncipovány převážně pro obě pohlaví, v nabídce však můžeme nalézt i aktivity, ve kterých bude dominovat dívčí účast (besedy o úpravě zevnějšku), a naopak ty činnosti, kde se předpokládá převaha chlapeckých návštěvníků (přednášky silových sportovců, atd.). Pravidelné aktivity v podobě zájmových kroužků vedou v domově mládeže jednotliví vychovatelé, dle vlastní specifikace, s cílem žáky motivovat k pravidelným návštěvám těchto kroužků na základě jimi preferovaných zájmů. S rozpisem těchto aktivit jsou žáci seznámeni na úvodním týdenním setkání výchovné skupiny. Dle předmětu zájmu nabízí domovy mládeže nejčastěji výtvarné a rukodělné kroužky, zaměřené na drobné ruční a estetické práce, venkovní sportovní aktivity a cvičení prováděné ve vnitřních prostorech domova, na taneční aktivity, s cílem zlepšit koordinaci těla a pohybu žáků, či na kulturní a relaxační aktivity a terapie.

ŠVP poskytuje nejen inspiraci a náměty k různým činnostem, konaným v domově mládeže, je rovněž reprezentativním dokumentem samotné organizace, a nezbytným instrumentem institucí, které kontrolují plnění cílů výchovně vzdělávacího programu.

2 VYBRANÉ CHARAKTERISTIKY EDUKAČNÍHO PROCESU V DOMOVĚ MLÁDEŽE

Druhá kapitola práce se v uceleném bloku zaměřuje na sociálně-psychologické klima v domovech mládeže, na osobnostní charakteristiku zde ubytovaných jedinců, a rovněž na roli vychovatele v domově mládeže, při výchově, směřující k uspokojení životních potřeb, k posílení morálních hodnot a k nápomoci při utváření zájmů dospívajících jedinců.

2.1 Sociálně psychické klima v domově mládeže

Do domova mládeže přichází většinou žáci a studenti v období adolescence, ve kterém se dotvářejí mravní a povahové rysy osobnosti člověka. Jedná se o velmi nestálé období, vyznačující se proměnlivostí názorů a postojů dospívající osoby, stejně jako jeho sociálním zráním a hledáním pozice ve společnosti. Změnu místa prostředí, potažmo tedy adaptaci na nové prostředí domova mládeže, mohou provázet problémy se sociálním začleňováním se do vícečlenné výchovné skupiny. V rámci skupiny hledá jedinec vztahy, prostřednictvím kterých je schopen dosáhnout seberealizačních cílů a vytvořit přátelské pouto. Ostatně, jak upozorňuje i Macek, z hlediska uznávaných hodnot dospívajícího hrají přátelské vztahy v citovém životě velmi silnou roli.²¹ Ne vždy však dochází k rychlé adaptaci a utvoření takových vztahů během krátkého období, což u adolescenta může vést k pocitům sklíčenosti a beznaděje; přetrvávají-li tyto pocity, mohou vyústit až do rizikového chování, v krajním případě až k patologiím. Pomoc k navázání vztahů může představovat nejen vychovatel svým stylem vedení výchovné skupiny, nýbrž i samotná atmosféra života ve výchovné skupině, mající vyrovnávací a „ladící“ funkci správného fungování skupinového dění.

Jak uvádí Průcha, atmosféra nebo klima edukačního prostředí byla po dlouhou dobu vysoce abstraktním pojmem, který je možno procítit, nikoli však jej objektivně popsat či zhodnotit. Řada výzkumů, učiněná v průběhu druhé poloviny 20. století, však přispěla velkou měrou k vytvoření relativně přesné metodiky, zaměřené na měření kvalit tohoto prostředí, jak ve školních třídách, tak i v dalších jednotkách školního vzdělávání, výchovné skupiny nevyjímaje.²²

²¹ MACEK, Petr. *Adolescence*. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7, s. 21.

²² PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7, s. 61.

O sociálním klimatu hovoří pedagogická teorie jako o podmínkách, mající na výchovnou skupinu či jinou jednotku školního vzdělávání dlouhodobější a stabilnější dopad; atmosférou pak teorie rozumí méně méně stabilní faktory, proměnlivé v průběhu jednotek času při dané aktivitě.²³ Rozhodným činitelem pro tvorbu dobrého sociálního klimatu v domově mládeže a v jednotlivých výchovných skupinách se jeví společná aktivita, která sdružuje a rozvíjí vztahy nejen mezi členy skupiny, potažmo mezi vrstevníky v domově, nýbrž i vztahy mezi žáky a vychovateli a vychovateli, působícími v domově mládeže, navzájem. K posílení těchto vazeb napomáhají i další mechanismy, zejména komunikační postupy, užívané zainteresovanými subjekty v rámci práce výchovné skupiny, či participace žáků na životě v domově mládeže, např. prostřednictvím žákovské samosprávy (domovní rady).²⁴ K pozitivnímu klimatu skupiny přispívá rovněž humor a jeho prvky, včleněné vychovatelem do výchovně-vzdělávacího procesu, za účelem odlehčení tématu a vyjádření podpory ze strany vychovatele. Zahraniční prameny hovoří o použití humoru tam, kde je třeba snížit napětí, frustraci, nebo naopak zvýšit žákovu sebedůvěru. Vítaným prvkem je i podpora soudržnosti skupiny a přiblížení povah žáka a vychovatele.²⁵ Podle zmíněných zdrojů je však zapotřebí humor využívat obezřetně k okolnostem, jeho použití je tak zejména vhodné u zkušenějších pedagogů; recipročně pak bývá více ceněn u adolescentů, než je tomu u mladších žáků.

2.2 Výchova ve volném čase v domově mládeže

K základním druhům činností, které pedagogický pracovník v domově mládeže vykonává, řadíme nejen činnost diagnostickou, zaměřenou na analýzu výsledků prováděných výchovně-vzdělávacích aktivit, a činnost projektivní, jež je orientována na dosažení cílů výchovy, nýbrž i činnost realizační, ve smyslu optimalizace pedagogického procesu, a činnost komunikativní. Tato je vysoce důležitým prvkem, neboť provází studenta od prvopočátku nástupu do domova mládeže, a probíhá soustavně po celou dobu výchovně-

²³ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7, s. 62.

²⁴ Srov. OBST, Otto. *Obecná didaktika*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-4916-6, s. 116.

²⁵ FREIBER, Jerome. *School Climate: Measuring, Improving and Sustaining Healthy Learning Environments*. Routledge, 1999. ISBN: 978-0750706421, s. 63.

vzdělávací činnosti.²⁶ Jak doplňuje Švestková, dobrý vychovatel je rádce, kamarád, motivátor k rozvoji vlastní tvůrčí síly, předkládající žáku nároky, které na něj bude v dospělosti klást okolní prostředí. Vychovatel slouží jako mentor, vedoucí jej k cíli, který představuje dosažení samostatnosti a odpovědnosti za sebe i své okolí. Dodává však, že předpokladem fungujícího vztahu mezi vychovatelem a žákem je vzájemná důvěra, jakož i schopnost přiznat a následně napravit vlastní chyby.²⁷

Pedagogická činnost v domovech mládeže se prioritně soustředí na proces socializace žáka, kterého vychovává k učení, sebevzdělávání a profesionální přípravě pro budoucí povolání, jakož i ke zdravému životnímu stylu a občanství, resp. k občanské odpovědnosti. Pedagogická výchovná činnost v domovech mládeže má za cíl nejen podporovat žáky v jejich samostatnosti, formování životních postojů a smysluplnému trávení volného času, nýbrž tyto vést i k soustavné a cílevědomé přípravě na výuku ve školách a k dalšímu sebevzdělávání. Je však důležité zmínit, že přestože vychovatel může pomoci studentovi při jeho přípravě na vyučování, doučování studentů nepatří k přímé výchovné činnosti pedagogického pracovníka v domovech mládeže. Opakují-li se však studijní problémy žáka, vychovatel po spolupráci s učiteli, jeho rodiči či zákonnými zástupci, zajistí potřebnou pomoc, např. ve formě externího doučování.

Byla-li dříve zmíněna pedagogika volného času, o této obsírněji hovoří Průcha, který její důležitost mimo jiné spatřuje i v preventivní činnosti v boji proti rizikovému chování populačních skupin.²⁸ Tento argument opírá o stále zvyšující se neefektivitu trávení relativně velkého množství volného času, vedoucí k agresi a rozličným formám rizikového chování, projevující se u dospívajících zejména záškoláctvím, konzumací omamných a psychotropních látek, sebepoškozováním a v neposlední řadě též rizikem páchání trestné činnosti. Pedagogičtí pracovníci v domovech mládeže by měli být nápomocní ve směřování žáků k efektivnímu, konstruktivnímu a vhodnému trávení volného času, při respektování dobrovolnosti výběru zájmových činností. V tomto kontextu se tak pedagogika volného času zabývá obsahem a způsobem prezentace vzdělávacích aktivit, směrem ke společensky

²⁶ *Vybrané kapitoly ze sociální pedagogiky*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2002. Skripta / Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem. Pedagogická fakulta. ISBN 80-7044-458-4, s. 19.

²⁷ ŠVESTKOVÁ, Renata. *Vybrané kapitoly ze sociální pedagogiky pro sociální pracovníky*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2019. ISBN 978-80-7394-739-2, s. 32.

²⁸ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7, s. 64.

prospěšnému trávení volného času dětí a mládeže, přičemž samotný obsah, formy a způsob prezentace zabezpečují školská a jiná zařízení. Průcha pak doplňuje, že pedagogikou volného času rozumíme i výzkum současné situace mezi mládeží a jinými skupinami, tedy toho, jak mládež svůj volný čas, v podmínkách novodobého stavu společnosti, tráví a využívá.²⁹ „Pod pojem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené.“³⁰ Hofbauer pak volný čas definuje jako dobu, během které jedinec vykonává činnosti, které si svobodně určí, jež mu přináší pocity radosti, uspokojení, odpočinek; tedy činnosti takové, při kterých u něj nedochází k určité formě závazkových tlaků, vyplývajících ze sociálních rolí.³¹ Právě pro výše uvedené signifikantní znaky volného času se tento stává významným nástrojem seberealizace jedince. Za nezbytné prvky volného času považuje odborná literatura zejména:

- časovou variabilitu, kdy si jedinec určí dle situace pro něj vhodnou a uspokojivou aktivitu v rámci volného času,
- dobrovolnost, kdy kontinuitu činností, jakož i jejich intenzitu a pravidelnost volí jedinec na základě svých vlastností a zájmů,
- absenci nátlaku, manipulace a donucení,
- možnost volby z nabídek dle osobnostních preferencí a kompetencí,
- rozhodovací schopnost, ve smyslu vlastního určení a revidování rozhodnutí,
- vlastní iniciativu, vycházející ze subjektivních potřeb a kompetencí.³²

Aktivity, prováděné ve volném čase (lhostejno, jedná-li se o zábavní, rekreační, vzdělávací, či společensky prospěšné činnosti), slouží u jedince k odpočinku a obnově jeho psychické a fyzické pohody, jakož i k vyvážení jednostranného zaměstnání či studijní zátěže. Volný čas plní několik funkcí. Tyto zmiňují například Pávková a kol., přičemž odkazují na Chartu výchovy pro volný čas, navrženou komisí pro výchovu a vzdělávání Světového sdružení pro rekreaci a volný čas, jejímž účelem je poskytnout návodný materiál pracovníkům, podílejícím se na výchově dětí a mládeže. Autoři tak o volném čase, v kontextu jeho

²⁹ PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky. Úvod do studia*. 3. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-567-7, s. 93.

³⁰ PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6, s. 40.

³¹ HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5, s. 13.

³² VÁŽANSKÝ, Mojmir. *Základy pedagogiky volného času*. 2. upr. a dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4, s. 34.

funkčního vymezení, hovoří jako o nejdůležitějším zdroji osobnostního rozvoje, který významně přispívá ke kvalitě života, podporuje zdraví, osobní pohodu a možnost sebevyjádření jedince, při činnostech, které odpovídají jeho potřebám, zájmům a hodnotám.³³

2.3 Role vychovatele

Vychovatel v domově mládeže, tak, jak jej vymezují předpoklady pro výkon činnosti v ustanovení § 3 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, v platném a účinném znění, plní zejména roli pedagoga volného času. Přesto však nelze zapomínat na oblast sociálního poradenství, ve které se vychovatel podílí na řešení problémů mezi žáky navzájem nebo těch, majících souvislost s dospíváním jedince. Jak již bylo v rámci práce dříve zmíněno, vychovatel není pouze autoritou, snoubící v sobě osobu rodiče a učitele, je rovněž rádcem, průvodcem ve světě adolescenta, pomyslnou pomocnou rukou, vedoucí žáky a studenty napříč jejich studiem a osvojováním si sociálních a kulturních zvyklostí, a v neposlední řadě též mentorem. „*Na první pohled se mentor blíží učiteli, ale mezi těmito rolami je zásadní rozdíl v tom, že role mentora je spíše funkcí, role učitele je spíše formální role.*“³⁴ Důležitým aspektem pro vytvoření vztahu mezi vychovatelem a žákem je vzájemná důvěra a respekt, založené na ochotě vychovatele předat žákovi životní zkušenosti a naopak, na ochotě žáka tyto zkušenosti přijímat a přejímat za své. Vychovatel tak vystupuje při podněcování a usměrňování jedince v doporučující roli, při vzájemně důvěrné a pokorné atmosféře.

Jeho důležitost nabývá na významu zejména v okamžiku příchodu žáka do domova mládeže, tedy v okamžiku, kdy se jedinec odpoutává od rodinného a dosud známého prostředí. Jeho brzké začlenění se do řádu domova mládeže přímo souvisí se schopnostmi a dovednostmi vychovatele zabezpečit jedinci bezpečí, pomoci saturovat jeho potřeby a stimulovat další vývoj a rozvoj.

Kraus doplňuje, že vychovatel sice v domově mládeže plní zejména roli organizátora volného času ubytovaných žáků a studentů, nicméně k jeho profesní roli patří i další aspekty činnosti:

³³ PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6, s. 42.

³⁴ JEŽEK, Stanislav In MACEK, Petr a Lenka LACINOVÁ, ed. *Vztahy v dospívání*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2012. ISBN 978-80-87474-46-4, s. 90.

- vychovatel plní roli organizátora, stimulátora a animátora, ke stimulaci rozvoje žáka a studenta,
- vychovatel plní roli koordinátora určité činnosti, je jejím garantem,
- vychovatel zjišťuje a rozpoznává zájmy, preference a potřeby žáků, týkající se volného času,
- vychovatel rozvíjí kompetence žáků v intencích emočního, volního a intelektuálního charakteru,
- vychovatel plní roli dramaturga, neboť promýšlí výchovný proces a zvažuje přínos a možná negativa dopadu všech jeho částí.³⁵

Kvalita vztahu vychovatele a žáka či studenta v domově mládeže se promítá i do dalšího výchovného působení. Utvoří-li si vychovatel se žákem nebo studentem vztah, založený na důvěře, je pro vychovatele snazší žákovi předat svou vizi hodnotového žebříčku tak, aby ji vychovávaná osoba viděla, cítila a zažila, a aby ji v praxi, ve svém dospělém životě i nadále cítila. V opačném případě, nevybuduje-li si vychovávaný k vychovateli (a naopak) kvalitní vztah, je více než pravděpodobné, že hodnoty, které ctí vychovatel, samotného žáka či studenta příliš nezaujmu. Zapotřebí je však upozornit na poměrně tenkou hranicí mezi neformálností vztahu vychovatel – žák a dodržováním hranic, které stanovuje samotný domov mládeže, ve kterém se výchova odehrává.

³⁵ KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2, s. 33 – 35.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ: HODNOCENÍ DOMOVA MLÁDEŽE ŠTĚCHOVICE

Praktická část předkládané práce se zaměřuje na oblast výchovně vzdělávacího procesu ve vybraném domově mládeže tak, jak ji vidí a vnímají žáci v domově ubytovaní. V úvodní části jsou stanoveny cíle práce s formulací výzkumných otázek a hypotéz. Následuje prezentace výsledků dotazníkového šetření s interpretací výsledků. Závěr je vyhrazen závěrečnému shrnutí získaných poznatků, jakož i doporučením pro domov mládeže Štěchovice, jejichž prostřednictvím bude možno zvýšit kvalitu výchovně vzdělávacího procesu ve sledovaném školském zařízení.

3.1 Cíle průzkumu a výzkumné otázky

Cílem průzkumného šetření je zjistit, jak žáci ubytovaní v domově mládeže hodnotí výchovně-vzdělávací proces v DM a zda se v tomto hodnocení vykáží odlišnosti mezi pohlavími.

Od stanoveného cíle se odvíjí formulace výzkumných otázek a hypotéz. Hypotézy jsou formulovány formou nulové a alternativní hypotézy: nulová hypotéza H_0 je předpoklad, že mezi sledovanými jevy není vztah (souvislost, rozdíl), alternativní hypotéza H_A je domněnka (předpoklad), že mezi sledovanými jevy je vztah (souvislost, rozdíl).³⁶

V₀₁ Jak žáci hodnotí režim domova mládeže zakotvený do řádu domova mládeže?

H₀₁ V hodnocení režimu domova mládeže se nevykáže statisticky signifikantní rozdíl mezi souborem chlapců a souborem dívek.

H_{A1} V hodnocení režimu domova mládeže se vykáže statisticky signifikantní rozdíl mezi souborem chlapců a souborem dívek.

V₀₂ Jak žáci hodnotí sociální klima v domově mládeže?

H₀₂ V hodnocení sociálního klimatu domova mládeže se nevykáže statisticky signifikantní rozdíl mezi souborem chlapců a souborem dívek.

H_{A2} V hodnocení sociálního klimatu domova mládeže se vykáže statisticky signifikantní rozdíl mezi souborem chlapců a souborem dívek.

³⁶ CHRÁSKA, Miroslav. *Úvod do kvantitativního výzkumu. Základy kvantitativně orientovaného výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0765-5, s. 82

V₀₃ Jak žáci hodnotí nabídku volnočasových aktivit v domově mládeže?

H₀₃ V hodnocení nabídky volnočasových aktivit domova mládeže se nevykáže statisticky signifikantní rozdíl mezi souborem chlapců a souborem dívek.

H_{A3} V hodnocení nabídky volnočasových aktivit domova mládeže se vykáže statisticky signifikantní rozdíl mezi souborem chlapců a souborem dívek.

V₀₄ Jak žáci hodnotí roli kmenového vychovatele domova mládeže?

H₀₄ V hodnocení role kmenového vychovatele se nevykáže statisticky signifikantní rozdíl mezi souborem chlapců a souborem dívek.

H_{A4} V hodnocení role kmenového vychovatele se vykáže statisticky signifikantní rozdíl mezi souborem chlapců a souborem dívek.

3.2 Metodika

Metodika výzkumu představuje ve svém úvodu vybraný domov mládeže, kterým je DM Štěchovice, a dále výzkumný soubor a metodu sběru a vyhodnocení dat.

3.2.1 Základní informace o Domově mládeže Štěchovice

- Název: Domov mládeže Štěchovice při Tauferově SOŠ veterinární Kroměříž
- Adresa: Štěchovice 1315, 767 01 Kroměříž
- IČO: 63459086
- Kategorie: I. dle vyhlášky č. 137/2004 Sb.
- Předmět činnosti: Ubytování žáků a studentů dle zřizovací listiny, ubytování dle živnostenského listu v rámci doplňkové činnosti
- Kapacita: budova I. - 51 pokojů/ 139 lůžek, budova II. – 39 pokojů/112 lůžek
- Režim vycházek: středa (1. - 2. ročník: do 20:30 hodin; 3. - 4. ročník: do 21:00 hodin)
- Úplata za ubytování: v budově DM I. – 1 000 Kč/lůžko, v budově DM II. - 1 300 Kč/lůžko
- Úplata za stravování: 95 Kč za jeden den.³⁷

³⁷ TSOŠ VETERINÁRNÍ KROMĚŘÍŽ (2019). *Plán práce domova mládeže*. Interní dokument.

3.2.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je složen z žáků výše prezentovaného domova mládeže Štěchovice. V souladu se záměrem výzkumného šetření bude výzkumný soubor při vyhodnocení dat členěn na dva sub-soubory, a to sub-soubor chlapců a sub-soubor dívek.

Jak uvádí Chráska, existuje více způsobů, jak vytvořit výzkumný soubor, tj. jak vybírat jedince, aby danou skupinu osob dobře reprezentovali.³⁸ Z hlediska druhu výběrů se v tomto průzkumném šetření bude jednat o skupinový výběr, který je v pedagogických výzkumech často užívaný. Tato technika výběru se používá v těch výzkumných šetřeních, kdy je záměrem výzkumníka uspořádat základní soubor do určitých skupin³⁹, v případě prezentovaného šetření do dvou skupin členěných dle kritéria pohlaví.

Celkem bylo ve školském zařízení distribuováno 90 dotazníků, to 36 chlapcům a 54 dívkám. Ke dni uzavření výzkumu bylo nazpět získáno 69 kompletně vyplněných dotazníků, přičemž dva dotazníky byly vyřazeny z důvodu neúplného vyplnění. Ke konečnému zpracování bylo tedy zařazeno 67 kompletně vyplněných dotazníků, což představuje 74,4% návratnost. Vzhledem ke stanoveným hypotézám se bohužel vykazovala velmi nízká návratnost (27,78 %) od žáků-chlapců. Výzkumný soubor tvořilo 10 chlapců a 57 dívek prvních až čtvrtých ročníků TSOŠ Veterinární Kroměříž, kteří byli v době výzkumného šetření ubytováni v domově mládeže Štěchovice. Informace o výzkumném souboru přehledně zobrazuje tabulka 3 a graf 2.

Tabulka 3 Charakteristika výzkumného souboru

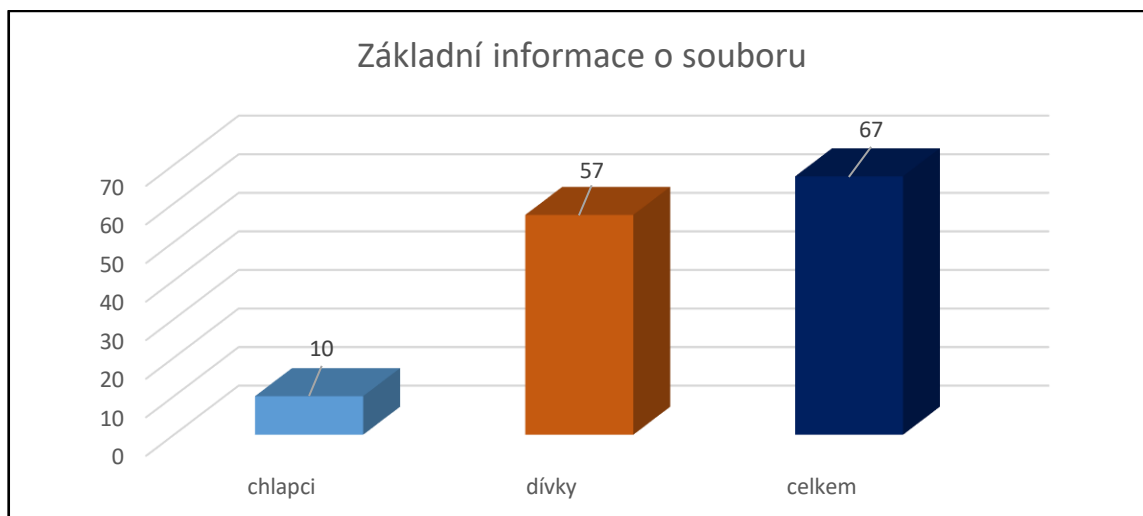
DM Štěchovice	Chlapci		Dívky		CELKEM	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
	10	14,9 %	57	85,1 %	67	100 %
CELKEM	10	14,9 %	57	100 %	67	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

³⁸ CHRÁSKA, Miroslav. *Úvod do kvantitativního výzkumu. Základy kvantitativně orientovaného výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0765-5, s. 18

³⁹ Tamtéž, s. 19.

Graf 2 Základní informace o souboru

Zdroj: vlastní zpracování

3.2.3 Organizace výzkumného šetření

Výzkumné šetření bylo provedeno se souhlasem ředitelky TŠOŠV Kroměříž i se souhlasem zástupkyně ředitelky pro domov mládeže. Žáci byli informováni, že výzkumné šetření je zcela anonymní. Data byla sesbírána v průběhu měsíců ledna a února 2020.

3.2.4 Metody sběru dat

K získání dat byl použit dotazník vlastní konstrukce, vytvořený na podkladě studia odborných zdrojů při zpracovávání teoretické části bakalářské práce. Jednotlivé položky dotazníku jsou, v souladu s cílem průzkumného šetření, členěny do čtyř okruhů: 1) režim v domově mládeže, 2) sociální klima v domově mládeže, 3) nabídka volnočasových aktivit v domově mládeže, 4) role pedagogických pracovníků domova mládeže. Každý okruh bude zahrnovat přibližně 5 položek, což znamená, že vedle úvodních položek zaměřených na sociodemografické charakteristiky (pohlaví, ročník) bude dotazník obsahovat 20 položek. Položky dotazníku byly formulovány v intencích Likertovy škály. Škálování je metoda původně určená pro měření postojů,⁴⁰ která má v současné době v humanitních vědách širší využití. Škálování lze označit jako relativně jednoduchou metodu využívanou mj. v pedagogickém výzkumu, jejím prostřednictvím je možné zachytit určitý kvalitativní jev v kvantitativní podobě.⁴¹ Odborná literatura jako výhodu použití škálování v pedagogickém

⁴⁰ HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. 6. vydání. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-909-5, s. 112.

⁴¹ ROD, Aleš. *Likertovo škálování*. *Electronic Journal for Philosophy*, 2012 (13). ISSN 1211-0442; s. 7.

výzkumu uvádí, že tento postup pomáhá řešit problém, jak přetvořit subjektivní charakteristiky účastníka výzkumného šetření (postoje, hodnoty, názory apod.) na kvantitativní charakteristiky s možností jejich následného statistického zpracování.⁴²

3.2.5 Metody vyhodnocení dat

Vyhodnocení dat je provedeno s využitím postupů kvantitativního výzkumu. Je tedy realizováno za pomoci číselných hodnot, mající za cíl nalézt rozložení těchto hodnot v souboru⁴³. *V kvantitativně orientovaném pedagogickém výzkumu se prostřednictvím empirických metod zkoumá platnost předpokladů o vztazích mezi pedagogickými jevy.*⁴⁴

Hlavní metodou vyhodnocení je komparace absolutní a relativní četnosti dvou sub-souborů – dívek a chlapců, jakož i vyhodnocení celkové absolutní a relativní četnosti, tedy četnosti celého souboru. Za hodnotu, ukazující významnější rozdíl mezi oběma sub-soubory, byl stanoven rozdíl 15procentních bodů (tzn. > 15 %).

Pro statistické vyhodnocení hypotéz bude využit test dobré shody chí-kvadrát, který patří mezi tzv. neparametrické statistické testy významnosti. V pedagogických výzkumech se tento test používá v několika základních aplikacích, mj. ho lze využít i při vyhodnocení dat z dotazníku konstruovaného v intencích Likertovy škály.⁴⁵ Statistické vyhodnocení bude provedeno v programu Microsoft Excel 2016.

3.3 Výsledky a jejich interpretace

Položka č. 1 - Režim v domově mládeže

V úvodní položce bylo úkolem respondentů sdělit, zda a v jaké míře jim vyhovuje režim v domově mládeže. Získaná data uvádí tabulka 4.

⁴² CHYTRÝ, Vlastimil a Roman KROUFEK, *Možnosti využití Likertovy škály – základní principy aplikace v pedagogickém výzkumu a demonstrace na příkladu zjišťování vztahu člověka k přírodě*. Scientia in educatione, 8(1), 2017, s. 2-17. ISSN 1804-7106, s. 4.

⁴³ PUNCH, Keith, F. *Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9, s. 12.

⁴⁴ CHRÁSKA, Miroslav. *Úvod do kvantitativního výzkumu*. Základy kvantitativně orientovaného výzkumu. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 198 s. ISBN 80-244-0765-5, s. 19

⁴⁵ Tamtéž, s. 93-94.

Tabulka 4 Režim v domově mládeže

Režim v domově mládeže mi vyhovuje.	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	1	10 %	8	14 %	9	13,4 %
Spíše ano	6	60 %	36	63,2 %	42	62,7 %
Spíše ne	2	20 %	9	15,8 %	11	16,4 %
Rozhodně ne	1	10 %	4	7 %	5	7,5 %
CELKEM	10	100 %	57	100 %	67	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Z responzí dotázaných jasně vyplývá, že majoritní většina (76,1 %) je s režimem v domově mládeže spíše spokojena. Pouze 7,5 % dotázaných projevilo poměrně rozhodné stanovisko o vlastní nespokojenosti s režimem DM jako celku.

Položka č. 2 – Délka vycházek v rámci osobního volna

V položce č. 2 byli respondenti dotázáni, zda považují délku vycházek v osobním volnu za přiměřenou. Výsledky prezentuje tabulka 5.

Tabulka 5 Přiměřenost délky vycházek v rámci osobního volna

Délka vycházek v osobním volnu je přiměřená.	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	2	20,0 %	11	19,3 %	13	19,4 %
Spíše ano	6	60,0 %	29	50,9 %	35	52,2 %
Spíše ne	1	10,0 %	10	17,5 %	11	16,5 %
Rozhodně ne	1	10,0 %	7	12,3 %	8	11,9 %
CELKEM	10	100,0 %	57	100,0 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

Většina dotázaných hodnotí kladně i délku vycházek v rámci osobního volna. Vycházka jedenkrát týdně, do 20:30 hod. pro první a druhé ročníky, resp. do 21:00 hod. pro třetí a čtvrté ročníky, je dostačující pro 71,6 % respondentů, přičemž oba sub-soubory jsou v tomto názoru vyrovnané; v kontrastu pak stojí negativní stanovisko, kdy více nespokojeným sub-souborem v kontextu vycházek jsou v různé míře intenzity dívky; ze součtu odpovědí „spíše ne“ a „určitě ne“ vyplývá, že 28,9 % dívek a 20 % chlapců, vycházky považuje za nedostatečné. Výsledky lze interpretovat v tom smyslu, že dívky by ve vyšší míře ve srovnání s chlapci přivítaly delší či prodlouženější čas vycházek.

Položka č. 3 – Dostatečnost práv ubytovaných žáků dle vnitřního řádu domova

Třetí položka byla zaměřena na práva ubytovaných žáků, která jsou jim dána zejména vnitřním řádem domova. Žáci byli dotázáni, zda svá práva považují za dostačující. Získaná a vyhodnocená data ze třetí položky uvádí tabulka 6.

Tabulka 6 Dostatečnost práv ubytovaných žáků dle vnitřního řádu domova

Práva žáků uvedená v řádu domova mládeže jsou podle mého názoru dostačující.	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	2	20,0 %	15	26,3 %	17	25,4 %
Spíše ano	3	30,0 %	31	54,4 %	34	50,7 %
Spíše ne	3	30,0 %	9	15,8 %	12	17,9 %
Rozhodně ne	2	20,0 %	2	3,5 %	4	6,0 %
CELKEM	10	100,0 %	57	100,0 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

data označená červeně = rozdíl > 15 %

Z analýzy dat vyplývá, že respondenti považují svá práva, garantovaná vnitřním řádem DM, za dostačující. Odpovědi však vykazují patrný rozdíl mezi dotázanými sub-soubory dívek a chlapců. Ačkoliv oba sub-soubory uváděly nejčastěji odpověď „spíše ano“, významně vyšší podíl této odpovědi (rozdíl > 15 %) se objevuje u dívek (rozdíl 24,4 %). Dívky jsou tak ve srovnání s chlapci častěji spokojeny s právy, které jim garantuje vnitřní řád DM, a tato považují za dostatečná. Tento výsledek do určité míry kontrastuje se zjištěním týkajícím se délky vycházek. Data lze tedy interpretovat v tom smyslu, že délka vycházek není pro celkové vnímání práv žáků na domově mládeže rozhodujícím faktorem.

Položka č. 4 – Povinnosti a zákazy dle vnitřního řádu domova

Záměrem formulace čtvrté položky bylo získat přehled o tom, do jaké míry ubytovaní žáci vnitřně přijímají práva a povinnosti, zakotvené do Vnitřního řádu domova mládeže. Data prezentuje tabulka 7.

Tabulka 7 Povinnosti a zákazy dle vnitřního řádu domova

S povinnostmi a zákazy uvedenými v řádu DM souhlasím.	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	1	10,0 %	14	24,6 %	15	22,4 %
Spíše ano	2	20,0 %	25	43,9 %	27	40,3 %

Rozhodně ne	2	20,0 %	15	26,3 %	17	25,3 %
Určitě ne	5	50,0 %	3	5,2 %	8	12,0 %
CELKEM	10	100,0 %	57	100,0 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

data označená červeně = rozdíl > 15 %

Jak je patrné z dat uvedených v tabulce 7, dívky ve srovnání s chlapci ve vyšší míře „spíše“ akceptují povinnosti a zákazy plynoucí z Vnitřního řádu domova mládež (dívky 68,5 %, chlapci 30 %), chlapci naopak vykazují významně vyšší podíl záporné odpovědi na předmětnou otázku (zápornou odpověď uvedlo 70 % chlapců, pouze 31,5 % dívek). Výsledná data naznačují, že chlapci vnímají povinnosti v domově mládeže zakotvené do Vnitřního řádu DM (např. povinnost pravidelného úklidu pokojů a osobních věcí, dodržování režimu dne, účastnit se předepsaných školení bezpečnosti ad.) negativněji než dívky. To může souviset s obecnou charakteristikou období adolescence, která je u chlapců ve srovnání s dívkami ve vyšší míře charakterizovaná určitým negativním postojem k povinnostem, k respektování autority, „rebelství“ apod.

Položka č. 5 – Znalost sebe navzájem

Formulace páté otázky směřovala ke zjištění, jak žáci v obecné rovině vnímají kolektiv domova mládeže. Zda se žáci navzájem znají, ukazuje na skutečnost, zda se na domově mládeže vzájemně stýkají během různých aktivit nebo naopak, zda (v extrémní poloze), svůj pobyt tráví převážně zavření na svém pokoji. Výsledná zjištění prezentuje tabulka 8.

Tabulka 8 Znalost sebe navzájem

Studenti se navzájem dobře znají.	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	5	50,0 %	5	08,8 %	10	14,9 %
Spíše ano	5	50,0 %	34	59,6 %	39	58,2 %
Spíše ne	-	-	7	12,3 %	7	10,4 %
Rozhodně ne	-	-	4	07 %	4	06,0 %
Nedokážu posoudit	-	-	7	12,3 %	7	10,5 %
CELKEM	10	100,0 %	57	100,0 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

data označená červeně = rozdíl > 15 %

Výsledky responzí opět poukázaly na rozdíl ve vnímání problematiky u chlapců a děvčat. Zatímco chlapci jsou 100 % přesvědčeni, že se ubytovaní žáci a studenti v DM navzájem znají, tento pocit s chlapci sdílí pouze 68,4 % dívek. Navíc, 12 % dívek se zdrželo v odpovědi na tuto otázku označením poslední možnosti odpovědi „nedokážu posoudit“.

Výsledná zjištění lze relevantně interpretovat pouze se znalostí organizačního uspořádání sledovaného domova mládeže. V době výzkumného šetření bylo v DM ubytováno 36 chlapců a 218 dívek. Zatímco všichni chlapci jsou ubytováni společně na jednom patře, dívky jsou rozptýleny po jednotlivých patrech i budovách. Je tedy zřejmé, že ubytovaní chlapci budou vzájemnou znalost žáků vnímat silněji než dívky.

Položka č. 6 – Atmosféra v domově mládeže

Položka č. 6 se zaměřuje na zmapování toho, jak respondenti subjektivně vnímají a hodnotí atmosféru (klíma) v domově mládeže. Získaná a analyzovaná data uvádí tabulka 9.

Tabulka 9 Atmosféra v domově mládeže

V domově mládež panuje atmosféra:	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Pohody a kamarádství	8	80,0 %	49	85,9 %	57	85 %
Soutěžení	-	-	5	8,8 %	5	7,5 %
Nevraživosti	-	-	-	-	-	-
Jiné	2	20,0 %	3	5,3 %	5	7,5 %
CELKEM	10	100,0 %	57	100,0 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

Ze získaných údajů je patrné, že dominantní většina dotázaných žáků hodnotí atmosféru v DM kladně, zejména pak jako atmosféru pohodovou a kamarádkou (tuto skutečnost uvedlo celkem 85 % dotázaných). Přestože se v šetření objevilo 5 odpovědí, zařazených do kolonky "jiné", responze byly pozitivního charakteru – „fajn“, „celkem na pohodu“, „jako doma“, „v pohodě“, „dobrý“. Z uvedeného lze dovozovat, že většina ubytovaných žáků bez rozdílu pohlaví vnímá sociální atmosféru domova mládeže pozitivně, což značí, že ve sledovaném DM převládají vztahy založené na přátelství, vzájemné pomoci, s absencí nezdravého soutěžení, vytvářením různých navzájem soutěžících či nevráživých skupinek, pomlouvání, závisti apod.

Položka č. 7 – Hodnocení vztahů a atmosféry v domově mládeže

Formulace položka 7 shrnuje oblast sociálního klimatu v domově mládeže, s cílem detailněji zmapovat, jak žáci subjektivně vnímají vztahy a sociální atmosféru, která v domově mládeže panuje.

Tabulka 10 Hodnocení vztahů a atmosféry v domově mládeže

Se vztahy a s celkovou atmosférou v domově mládeže jsi:	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě spokojen	5	50,0 %	12	21,1 %	17	25,4 %
Spíše spokojen	3	30,0 %	32	56,1 %	35	52,2 %
Spíše nespokojen	-	-	3	05,3 %	3	04,5 %
Rozhodně nespokojen	-	-	1	01,8 %	1	01,5 %
Je mi to jedno/neovlivňuje mě	2	20,0 %	9	15,7 %	11	16,4 %
CELKEM	10	100,0 %	57	100,0 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

data označená červeně = rozdíl > 15 %

Analýza odpovědi na položku č. 7 ukazuje, že ve sledovaném souboru existuje poměrně malé množství dotázaných, kteří nejsou spokojeni s celkovou atmosférou a klimatem v DM, přičemž se jedná výhradně o respondenty z řad dívek, které zápornou odpověď na otázku *Jsi spokojen se vztahy a celkovou atmosférou v DM?* označily celkem ve 4 případech. Výsledky ukazují, že chlapci jsou ve srovnání s dívkami ve vyšší míře „určitě“ spokojeni se vztahy a sociální atmosférou v DM.

Každý přibližně šestý dotázaný pak označil odpověď „je mi to jedno/neovlivňuje mě“, kde naopak v relativní četnosti převážily responze chlapců (celkem 20 % odpovědí chlapců oproti 15,7 % odpovědí dívek).

Položka č. 8 – Sjednocení a kooperace skupiny

Cílem položky č. 8 dotazníku bylo zjistit, zda žáci vnímají výchovnou skupinu jako soudržnou, připravenou navzájem spolupracovat.

Tabulka 11 Sjednocení a kooperace skupiny

Pokud jde o důležitou věc, dokáže se naše skupina sjednotit:	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	4	40,0 %	12	21,1 %	16	23,9 %
Spíše ano	5	50,0 %	29	50,8 %	34	50,7 %
Spíše ne	-	-	14	24,6 %	14	20,9 %
Rozhodně ne	-	-	2	03,5 %	2	03,0 %
Nedokážu posoudit	1	10,0 %	-	-	1	01,5 %
CELKEM	10	100,0 %	57	100,0 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

data označená červeně = rozdíl > 15 %

Ze zjištěných údajů prezentovaných v tabulce 11 opět vyplývá patrný rozdíl mezi sledovanými sub-soubory chlapců a dívek. Přestože oba sub-soubory inklinují ve svých odpovědích k pozitivnímu stanovisku a hodnocení, u chlapců se ve srovnání s dívkami neobjevila žádná negativní responze. Významně vyšší podíl odpovědi „určitě ano“ zaznamenáváme u chlapců (rozdíl 18,9 %), u dívek pak vidíme významně vyšší podíl záporných odpovědí (rozdíl 28,1 %). Dívky tedy výchovnou skupinu hodnotí jako spíše soudržnou, chlapci pak jako skupinu plně sjednocenou a soudržnou.

Odpovědi na položku 8 umožňují udělat si hlubší představu o tom, jak žáci vnímají pobyt v domově mládeže. Výchovná skupina je základní jednotka domova mládeže, je to jakýsi „mikrosvět“ sociálních vztahů. Pro žáky je důležité, že mohou v rámci výchovné skupiny nalézt určitou sociální oporu, a to v jak rovině přípravy do vyučování, tak i v rovině vztahů. Žáci výchovné skupiny bydlí společně na jednom patře, užívají jednu kuchyňku, v budově DM I i společné sociální zařízení. Ochota alespoň v bazálních záležitostech se sjednotit učí žáky sociálním kompetencím, zejména schopnosti kompromisu a určité toleranci k názorům ostatních ubytovaných žáků dané výchovné skupiny.

Položka č. 9 – Aspekt šikany

Položka č. 9 se dotýká citlivého tématu šikany. Záměrem bylo získat přehled o tom, jak by se podle názoru (zkušeností?) zachoval kolektiv domova mládeže. Výsledná zjištění prezentuje tabulka 12.

Tabulka 12 Aspekt šikany

Pokud by se v domově mládeže vyskytla šikana, myslíš, že by se většina žáků:	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Přidala k tomu, co šikakuje	-	-	-	-	-	-
Nepletla by se do toho	2	20,0 %	33	57,9 %	35	52,3 %
Oznámila to vychovatelům	1	10,0 %	7	12,3 %	8	11,9 %
Bránila by šikanovaného	7	70,0 %	17	29,8 %	24	35,8 %
Jiné	-	-	-	-	-	-
CELKEM	10	100,0 %	57	100 %	67	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

data označená červeně = rozdíl > 15 %

Z pedagogického hlediska nejsou výsledky odpovědí na danou položku příliš povzbudivé. Jen velmi nízký počet respondentů zvolilo možnost oznámení šikany vychovatelům. Zkušenosti pedagogické praxe ukazují, že u adolescentů, zejména u chlapců se lze setkat s rozšířeným názorem, že „nebudou bonzovat.“

Nepříliš pozitivně rovněž vyznívá zjištění o tom, že největší procentuální zastoupení (52,3 %) získala varianta, podle které by se většina žáků v DM do šikanózního jednání nepletla. V této nejvíce frekventované odpovědi se vykázal významný rozdíl mezi sledovanými subsoubory (rozdíl = 29,9 %), neboť uvedený názor označilo celkem 57,9 % dívek, a pouze 20 % chlapců. U chlapců převažuje varianta obrany šikanovaného, ve které se ukázal relevantní rozdíl, když tuto variantu zvolilo 70 % chlapců, a pouze 29,8 % dívek. Tento výsledek není podle mého názoru překvapivý. Zkušenosti z praxe domova mládeže ukazují, že chlapci ve srovnání s dívkami více „drží při sobě“ a navíc jsou ve vyšší míře než dívky ochotni zastat se činěného bezpráví.

Položka č. 10 – Nabídka volnočasových aktivit v domově mládeže

Záměrem položky č. 10 bylo zjistit, zda a do jaké míry jsou ubytovaní žáci spokojeni s nabídkou těchto aktivit ze strany domova. Výsledky přináší tabulka 13.

Tabulka 13 Nabídka volnočasových aktivit v domově mládeže

S nabídkou aktivit v DM jsem spokojen/a:	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	5	50,0 %	26	45,6 %	31	46,3 %
Spíše ano	4	40,0 %	29	50,9 %	33	49,3 %
Spíše ne	1	10,0 %	2	03,5 %	3	4,4 %
Rozhodně ne	-	-	-	-	-	-
CELKEM	10	100,0 %	57	100,0 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

Z výsledků je patrné, že pouze velmi malé množství respondentů je nespokojeno s nabídkou volnočasových aktivit ze strany DM ($n = 3$; 4,4 %), konkrétně pak jeden chlapec a dvě dívky. Nabídku volnočasových aktivit tedy hodnotí respondenti jako dostatečnou a postačující k uspokojování potřeb trávení volného času v DM.

Uvedené výsledky lze označit za velmi uspokojivé. Pedagogika volného času je v současném pojetí edukačního procesu v domovech mládeže patrně jednou z nejvíce důležitých složek pedagogické práce vychovatelů. Ačkoli pedagogové domova mládeže dbají na režimovou a sociálně-pedagogickou dimenzi výchovy, nabídka a zajištění smysluplného obsahu volného času je jednou z klíčových aktivit jejich pedagogické činnosti. Způsob, jakým vychovatelé k této činnosti přistoupí, je pro žáky velmi důležitý. Jednak z hlediska prevence sociálně-patologických jevů, ale zejména ve vztahu k relaxační funkci volného času. Žáci po dni nabitém získáváním teoretických poznatků či praktických dovedností ve škole nebo na praxi a dalším plnění školních povinností v čase po škole (úkoly, příprava) potřebují z hlediska duševní hygieny zabezpečit tu fázi dne, která je vyhrazena odpočinku a relaxaci. Zde se vykazuje nezastupitelná role pedagogů DM, aby tuto fázi usměrňovali žádoucím směrem v podobě nabídky různých volnočasových aktivit.

Položka č. 11 – Pestrůst nabídky volnočasových aktivit v domově mládeže

Podobně jako předchozí položka i položka 11 se dotýká tématu volnočasových aktivit. Tentokrát bylo záměrem zjistit, jak žáci vnímají pestrůst nabízených volnočasových aktivit. Získaná data přináší tabulka 14.

Tabulka 14 Pestrost nabídky volnočasových aktivit v domově mládeže

Je podle Tvého názoru nabídka volnočasových aktivit v DM dostatečně pestrá?	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	5	50,0 %	26	45,6 %	31	46,3 %
Spíše ano	4	40,0 %	21	36,8 %	25	37,3 %
Spíše ne	1	10,0 %	7	12,3 %	8	11,9 %
Rozhodně ne	-	-	3	5,3 %	3	4,5 %
CELKEM	10	100,0 %	57	100,0 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

Na výsledky předchozí položky navazují i responze účastníků výzkumu, týkající se zhodnocení pestrosti nabídky volnočasových aktivit v DM. Více než 80 % respondentů (83,6 %) hodnotí nabídku aktivit, které domov ubytovaným žákům nabízí, jako dostatečně pestrá, přičemž velké rozdíly nevykazují názory obou sub-souborů. Detailněji viz následující položka.

Položka č. 12 – Preference zájmových činností v domově mládeže

Položka 12 je jedinou položkou dotazníku, u které měli žáci možnost označit více odpovědí. Cílem zde bylo zjistit preference žáků v oblasti požívání zájmových činností a kroužků v domově mládeže, tedy, jaké činnosti primárně žáci vyhledávají a které se těší největší přízni. Kvantitativní rozložení získaných dat uvádí tabulka 15.

Tabulka 15 Preference zájmových činností v domově mládeže

Které aktivity z nabídky zájmové činnosti v DM jsou podle Tebe mezi žáky nejvíce populární?	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Výtvarné a rukodělné	-	-	2	01,3 %	2	01,1 %
Hala	9	34,6 %	52	34,7 %	61	34,7 %
Posilovna	8	30,8 %	38	25,4 %	46	26,1 %
Střelecký kroužek	3	11,5 %	6	04,0 %	9	05,1 %
Kulturní a vzdělávací	-	-	6	04,0 %	6	03,4 %
Aktivity se zvířaty	2	07,7 %	23	15,3 %	25	14,2 %
Nepravdivé akce	4	15,4 %	23	15,3 %	27	15,4 %
Jiné	-	-	-	-	-	-
CELKEM	26	100,0 %	150	100,0 %	176	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

Preference zájmových činností v DM mohou vycházet z pohlaví respondentů a z něj pramenících predispozic k určitému jednání. Shodným prvkem, jež byl v odpovědích nejvíce zastoupen, je využívání sportovní haly ke sportovním účelům, následován posilovnou, kde žáci tráví velké množství času. Zatímco však chlapci dále v odpovědích označili aktivity typu střelecký kroužek (11,5 % dotázaných), děvčata inklinují spíše ke kulturním a vzdělávacím akcím (4 % dotázaných) a k činnostem výtvarného charakteru (1,3 % dotázaných). U obou „dívčích aktivit je zajímavé, že ani jeden z chlapců tyto aktivity neoznačil jako populární mezi žáky v DM. Z výsledků tak lze vypožorovat, že odpovědi respondentů jsou ovlivněny jejich vlastní oblibou volnočasových aktivit.

K získaným výsledkům lze doplnit poznatky z praxe o tom, že u žáků ubytovaných v domově mládeže se proměňuje vnímání funkce volnočasových aktivit. Zatímco dříve se kladl důraz na organizovanost aktivit se záměrem, aby se žáci něco naučili (v něčem zlepšili, něco rozvíjeli), v současné době převažuje výše uvedená funkce rekreační, s čímž se proměňuje i role vychovatele. Vychovatel působí více jako animátor než například „trenér“ nebo „učitel“. Žáci převážně vyžadují, aby vychovatel volnočasové aktivity zajistil a zprostředkoval, aby např. v rámci společné vycházky navštívili psí nebo kočičí útulek, aby s nimi šel do sportovní haly nebo do posilovny. Pro mnoho žáků není podstatné, aby se v útulku dozvěděl něco nového, aby ve volejbalovém utkání vyhrál jeho tým, aby dokázal v posilovně zvednout co nejtěžší činku apod. Důležité je pro ně spíše dimenze sociální (samotné setkání žáků při dané aktivitě) a dimenze rekreační. Při sportovních aktivitách si pouštějí hudbu, nepočítají body apod. Berou tyto aktivity jako odreagování od po celodenní námaze. Uvedené však neznamená, že by si zcela absentovala složka soutěžení při různých turnajích nebo touha po poznání např. při přednáškách a besedách. Avšak praxe ukazuje, že tato organizovanější forma je upozaďována na úkor spontánnějších aktivit.

Položka č. 13 – Vybavenost domova mládeže pro volnočasové aktivity

Některé volnočasové aktivity nelze provozovat bez dostatečného vybavení. V položce 13 byli proto respondenti dotázáni na hodnocení vybavenosti domova mládeže pro provoz zájmové činnosti. Získaná data prezentuje tabulka 16.

Tabulka 16 Vybavenost domova mládeže pro volnočasové aktivity

Je podle Tebe DM pro volnočasové aktivity dobře vybaven?	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	3	30,0 %	24	42,1 %	27	40,3 %
Spíše ano	7	70,0 %	30	52,6 %	37	55,2 %
Spíše ne	-	-	-	-	-	-
Rozhodně ne	-	-	3	05,3 %	3	04,5 %
CELKEM	10	100,0 %	57	100 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

data označená červeně = rozdíl > 15 %

Zjištěná data ukazují, že u obou sub-souborů panuje de facto stoprocentní shoda ve smyslu dostatečnosti vybavení DM, nezbytného pro provozování volnočasových aktivit. Všichni chlapci označili na danou otázku kladnou odpověď, shodně jako 54 dívek, u kterých tak souhlasné stanovisko činí 94,7 % z celkových responzí.

Data tedy ukazují, že žáci jsou s vybavením domova mládeže spokojeni. DM Štěchovice nabízí žákům nadstandardní vybavení, v podobě moderní sportovní haly, posilovny kužellové dráhy, kulečnicku, stolního fotbalu, stolů na stolní tenis, vzduchovek, keramické dílny, spinningových kol, klavírního křídla a dalších hudebních nástrojů. DM pravidelně spolupracuje se psím útulkem ad.

Položka č. 14 – Vychovatel a jeho podíl na dobré atmosféře výchovné skupiny

Položka č. 14 představuje první ze série otázek, zaměřenou na získání přehledu o tom, jak žáci vnímají osobnost a roli vychovatele v domově mládeže. Data prezentuje tabulka 17.

Tabulka 17 Vychovatel a jeho podíl na dobré atmosféře výchovné skupiny

Vychovatel/ka vytváří na výchovné skupině dobrou atmosféru:	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	2	20,0 %	40	70,2 %	42	62,6 %
Spíše ano	4	40,0 %	11	19,3 %	15	22,4 %
Spíše ne	1	10,0 %	4	07,0 %	5	07,5 %
Rozhodně ne	3	30,0 %	2	03,5 %	5	07,5 %
CELKEM	10	100,0 %	57	100,0 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

data označená červeně = rozdíl > 15 %

Markantní rozdíly vykazovaly odpovědi respondentů na položku č. 14, týkající se názoru na osobu vychovatele a jeho schopností vytvářet ve výchovné skupině dobrou atmosféru. Významné rozdíly (rozdíl > 15 %) se objevily u tří ze čtyř možných odpovědí na danou otázku, zejména u obou radikálních názorových stran. Zatímco odpověď ve smyslu „vychovatel určitě vytváří dobrou atmosféru výchovné skupiny“ označilo 70,2 % dívek, u chlapců se tato odpověď objevila pouze ve 2 případech, v poměru k celkovému sub-souboru tak ve 20 % případů. Naopak, odpověď ve smyslu „vychovatel rozhodně nevytváří dobrou atmosféru výchovné skupiny“ označilo pouze 3,5 % dívek, avšak celých 30 % chlapců. Komparujeme-li pouze kladná a záporná stanoviska, procentuální podíl u chlapců činí 60 ku 40, zatímco u dívek 89,5 ku 10,5.

Výše uvedené lze interpretovat tak, že vychovatelé na chlapeckých výchovných skupinách vytvářejí v očích žáků méně pozitivní atmosféru ve srovnání s dívčími výchovnými skupinami. V pozadí však mohou stát i genderové rozdíly. Chlapci v období adolescence vykazují obecně nižší ochotu podřízovat se autoritě dospělé osoby, než je tomu u dívek, problematičtější plní režimové prvky jako jsou úklid, dodržování večerky apod. To může mít za následek, že vychovatelé jsou přísnější, což se zpětně odráží v tom, že chlapci v menší míře vnímají pozitivní roli vychovatele ve vytváření sociální atmosféry na výchovné skupině.

Položka č. 15 – Spravedlivý a rovný přístup vychovatele

Vychovatel by měl mít ke všem členům skupiny stejný přístup a nedělat mezi žáky rozdíly. Otázka č. 15 oslovila respondenty, jak vnímají přístup vychovatelů v Domově mládeže Štěchovice.

Tabulka 18 Spravedlivý a rovný přístup vychovatele

Vychovatel/ka má ke všem žákům na výchovné skupině stejný/podobný přístup, nedělá mezi žáky rozdíly:	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	5	50,0 %	36	63,2 %	41	61,2 %
Spíše ano	2	20,0 %	11	16,4 %	13	19,4 %
Spíše ne	2	20,0 %	7	12,3 %	9	13,4 %
Rozhodně ne	1	10,0 %	3	05,3 %	4	06,0 %
CELKEM	10	100,0 %	57	100,0 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

Na základě analýzy dat prezentovaných v tabulce 18 lze konstatovat, že oba sledované subsoubory hodnotí osobu vychovatele v nejvyšší míře jako spravedlivou autoritu, s rovným přístupem ke všem žákům. Shodně s tímto výstupem označilo kladnou odpověď 70 % chlapců a 80 % dívek. Přesto však jeden respondent - chlapec ($n=1$; 10 %) označil odpověď „rozhodně ne“, stejně jako některé dívky ($n=3$; 5,3 %).

Položka č. 16 – Empatie a pochopení vychovatele

Formulace položky 16 cílí oblast empatických kompetencí vychovatele. Záměrem zde bylo získat přehled o tom, jak žáci subjektivně vnímají přístup vychovatelů k řešení jejich problémů. Získaná a analyzovaná data prezentuje tabulka 19.

Tabulka 19 Empatie a pochopení vychovatele

Vychovatel/ka rozumí problémům žáků, dokáže s nimi o jejich problémech hovořit:	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	5	50,0 %	24	42,1 %	29	43,3 %
Spíše ano	3	30,0 %	26	45,6 %	29	43,3 %
Spíše ne	2	20,0 %	4	07,0 %	6	09 %
Rozhodně ne	-	-	3	05,3 %	3	04,4 %
CELKEM	10	100,0 %	57	100,0 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

data označená červeně = rozdíl > 15 %

Z odpovědí na položku č. 16 je patrné, že většina respondentů smýšlí o vychovateli jako o autoritě, která rozumí problémům žáků a dokáže s nimi o problémech hovořit. Celkem polovina chlapců a 42,1 % dívek s tímto výrokem bezvýhradně souhlasí, když označili odpověď „rozhodně ano“. Významný rozdíl je spatřován v označení odpovědi „spíše ano“, kterou označilo 30 % chlapců ($n=3$), a 45,6 % dívek ($n=26$). Žádný z chlapců si nemyslí, že by vychovatel rozhodně nebyl empatický a ochotný s žáky probírat jejich starosti; naproti tomu 3 dívky ze souboru se k této verzi odpovědi přiklání.

Uvedené výsledky lze interpretovat tak, že většina respondentů vnímá vychovatele jako osobu, která s nimi dokáže hovořit o jejich problémech. Což lze ve vztahu k jakési dvojedinosti roli vychovatele považovat za pozitivní. Role vychovatele se totiž například od role učitele částečně liší. Stejně jako učitel po žácích požaduje určitý „výkon“, který

spočívá v dodržování režimových prvků domova mládeže. V tomto smyslu vychovatel žáka podobně jako učitel hodnotí (sice ne kriteriálním hodnocením, avšak hodnotí). Na rozdíl od učitele však vychovatel svým způsobem „nahrazuje“ rodiče, jeho působení má větší psychosociální dosah na žáka, než tomu zpravidla bývá u učitelů. Uvedené dvě role jsou v určité opozici a záleží na přístupu vychovatele, zda a jakým způsobem dokáže tyto role vybalancovat. Z dat výzkumu vyplývá, že vychovatelům DM Štěchovice se to v převážné míře daří.

Položka č. 17 – Reakce vychovatele na nevhodné chování žáků

Formulace položky 17 směřovala ke zjištění, jakým způsobem vychovatel reaguje na nevhodné chování žáků, např. v rámci porušování vnitřního řádu domova mládeže. Výsledky zobrazuje tabulka 20.

Tabulka 20 Reakce vychovatele na nevhodné chování žáků

Jak vychovatel/ka většinou reaguje na nevhodné chování?	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Napomenutím	4	40,0 %	10	17,5 %	14	21,0 %
Domluvou	4	40,0 %	31	54,4 %	35	52,2 %
Trestem	-	-	9	15,8 %	9	13,4 %
Křikem	2	20,0 %	5	08,8 %	7	10,4 %
Nenechá se vytočit	-	-	2	03,5 %	2	03,0 %
Jinak	-	-	-	-	-	-
CELKEM	10	100,0 %	57	100,0 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

data označená červeně = rozdíl > 15 %

Jak je patrné z údajů prezentovaných v tabulce 20, v nejvyšší míře volí vychovatelé dle odpovědí žáků při jejich nevhodném chování domluvu. Tuto variantu označila více než polovina (52,2 %) dotázaných. V menší míře řeší problémové chování napomenutím nebo kázeňským opatřením.

Mezi sledovanými soubory chlapců a dívek se vykazaly určité rozdíly. U chlapců převládá zkušenost, že vychovatel většinou reaguje napomenutím (n = 4; 40 %), což pro dívky neplatí; tuto zkušenost vyslovilo 17,5 % z nich. Dívky dále mají zkušenost, že vyjma domluvy a napomenutí přistupuje vychovatel k trestání (n = 9; 15,8 %), což nevedl žádný z dotázaných chlapců. Data poukazují na to, že někteří žáci mají zkušenost s tím,

že vychovatel při řešení kázeňských problémů volí nevhodný emoční doprovod v podobě křiku. Pouze dvě dívky a žádný chlapec uvedl, že nejčastěji reaguje vychovatel na nevhodné chování tím, že se „nenechá vytočit“, tedy že reaguje klidně.

Položka č. 18 – Výchovné kompetence vychovatele v domově mládeže při nekázni žáků.

Závěrečná položka dotazníku oslovila respondenty s otázkou, zda si podle jejich zkušeností vychovatel dokáže s problémovým či nevhodným chováním žáků poradit. Výsledky jsou zobrazeny v tabulce 21.

Tabulka 21 Výchovné kompetence vychovatele v domově mládeže při nekázni žáků

Vychovatel/ka si dokáže poradit s problémovým či nevhodným chováním žáků:	Chlapci N = 10		Dívky N = 57		CELKEM N = 67	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
Určitě ano	3	30,0 %	24	42,1 %	27	40,3 %
Spíše ano	4	40,0 %	26	45,6 %	30	44,8 %
Spíše ne	3	30,0 %	6	10,5 %	9	13,4 %
Rozhodně ne	-	-	1	01,8 %	1	01,5 %
CELKEM	10	100,0 %	57	100,0 %	67	100,0 %

Zdroj: vlastní zpracování

data označená červeně = rozdíl >15 %

Data za celý soubor ukazují, že podle zkušeností většiny žáků je vychovatel „určitě“ nebo „spíše“ schopen poradit si s problémovým či nevhodným chováním žáků v DM, když tuto skutečnost označilo celkem 85,1 % dotázaných.

Významný rozdíl se mezi sledovanými soubory vykázal v odpovědi „spíše ne“ značící, že vychovatel si dle názoru respondenta s problémovým či nevhodným chováním žáků spíše poradit neumí. Tuto možnost označili ve vyšší míře chlapci (30 %) než dívky (10,5 %). Odpovědi na tuto otázku pak mohou souviset s názory respondentů, které přednesli při vyplňování předcházející položky. Obecně lze říci, že trest je autoritativnějším prostředkem k nápravě chování, než je tomu u napomenutí či domluvy. K tomuto tak mohly přihlídnout zejména dívky při vyplňování závěrečné otázky a usoudit, že vychovatel si většinou s výchovnými problémy v DM poradit bez potíží dokáže.

3.4 Souhrn

Souhrn empirické části je zakotven do odpovědí na stanovené výzkumné otázky a vyhodnocení stanovených hypotéz.

VO₁ Jak žáci hodnotí režim domova mládeže zakotvený do řádu domova mládeže?

Vyhodnocení první výzkumné otázky je syceno vyhodnocením položek 1, 2, 3 a 4. Obecně žáci hodnotí nastolený režim v domově mládeže jako vyhovující. Pouze 5 z celkového počtu 67 (7, 46 %) respondentů uvádí, že režim v domově mládeže jim rozhodně nevyhovuje, přičemž důvod lze spatřovat mimo jiné v nutnosti dodržování pravidel, povinností a zákazů vyplývajících z Vnitřního řádu domova mládeže. Vnitřní řád stanoví, že žákům je zakázáno konzumovat a přechovávat alkohol a jiné omamné, psychotropní a zdraví škodlivé látky. Tolerováno není ani užívání těchto látek v době vycházek či před příchodem do domova mládeže. Žáci nesmí přechovávat v domově mládeže žádné zbraně, včetně jejich napodobenin, jakož i sportovní náradí, které by za zbraň mohlo být považováno. Výše uvedené zákazy však obecně nebývají problematickým bodem v jednání žáků. Domov mládeže žákům zakazuje používat osobní počítače a tablety v době nočního klidu od 21:30 hod. do 6:00 hod., stejně jako používat vlastní elektrické neregistrované spotřebiče nebo přemisťovat inventář v pokojích a společných prostorách. Právě používání počítačů, zejména pro internetový přístup, bývá pomyslným kamenem úrazu. Pro dospívající bývá internet stěžejním prostředkem komunikace a upevňování sociální role, stejně jako způsobem experimentování s rolemi či vlastní identitou. Jak uvádí Ševčíková, současní adolescenti budují své postavení mezi vrstevníky právě na internetu, na sociálních sítích, přičemž na osobu, která není na internetu aktivní, pohlíží jako na zvláštního jedince, který s ostatními nesdílí své pocity a zážitky.⁴⁶

Určitým problémem pro žáky je i omezená doba návštěv na pokojích žáků opačného pohlaví. Po 18:00 hod. jsou vzájemné návštěvy chlapců a dívek na pokojích zakázány. Pro období adolescence je přitom příznačné, že vztah k opačnému pohlaví nabývá na významu. Vágnerová v této souvislosti uvádí, že potřeba partnera opačného pohlaví není v adolescenci jen sekundárním projevem sociálního tlaku a potřeby uchovávat si prestiž ve skupině

⁴⁶ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyche (Grada). ISBN 978-80-247-5010-1, s. 17.

vrstevníků, jako je tomu u pubescentů, ale stává se skutečnou potřebou, a to jak v rovině tělesné, tak i v rovině psychické a sociální.⁴⁷

Co se týče délky vycházek v rámci osobního volna v DM, odpovědi respondentů nevykazovaly významné rozdíly. Většina respondentů ze sub-souboru chlapců (80 %), považuje rozsah vycházek v dikci řádu DM za přiměřený, souhlasně hovoří i sub-soubor dívek, kdy kladné stanovisko uvedlo 70,2 % dotázaných. Vycházky DM jsou dle vnitřního řádu realizovány vždy ve středu, s omezením do 20:30 hod. pro žáky 1. - 2. ročníku, do 21:00 hod. pak pro žáky 3. - 4. ročníku.⁴⁸ Dle mé zkušenosti se do výše uvedených výsledků promítá skutečnost, že žáci TSOŠ veterinární tráví dominantní část svého volného času přípravou do vyučování a zájmovými aktivitami v rámci objektu domova mládeže a z tohoto důvodu nemají zvýšenou potřebu prodlužování vycházek.

Významnější rozdíl mezi sledovanými sub-soubory se prokázal až při hodnocení práv ubytovaných žáků. Přestože se celkový soubor přiklání ke kladnému zhodnocení práv v DM (76,1 %), chlapci jsou ve svém názoru zdrženliví. Polovina sub-souboru hodnotí práva ubytovaných žáků jako dostatečná, druhá polovina pak v opačných intencích; navíc, celkem 20 % z tohoto sub-souboru hodnotí práva ubytovaných žáků v DM jako rozhodně nedostatečná; naproti tomu dívky takto striktně negativně hodnotí pouze v četnosti 3,5 %. Uvedené výsledky je třeba interpretovat s ohledem na poznatky vývojové psychologie o tom, že adolescenti velmi často přijímají pouze práva a svobodu a o zodpovědnost (povinnosti) nestojí.⁴⁹

Na základě výše uvedených zjištění lze konstatovat, že žáci, ubytovaní v DM při TSOŠV, vnímají nastolený režim domova jako vyhovující, přestože přirozeně existují body vnitřního řádu, se kterými se plně neztotožňují. Tato skutečnost je však přirozeným odrazem touhy člověka (dospívajícího nevyjímaje) nebýt svázán pravidly a zákazy ze strany druhých osob.

⁴⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, stáří, dospělost*. Praha: portál, 2000. ISBN 80-717-8308-0, s. 287.

⁴⁸ TSOŠ VETERINÁRNÍ KROMĚŘÍŽ (2019). Vnitřní řád domova mládeže. Interní dokument.

⁴⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, stáří, dospělost*. Praha: portál, 2000. ISBN 80-717-8308-0, s. 266.

Statistické vyhodnocení rozložení dat mezi sledovanými sub-soubory, vztažené k první výzkumné otázce (položka 1), je zakotveno do formulace nulové hypotézy H_{01} .

H_{01} V hodnocení režimu domova mládeže se nevykáže statisticky signifikantní rozdíl mezi souborem chlapců a souborem dívek.

Pro verifikaci či falzifikaci hypotézy je využit Chí-kvadrát test:

Tabulka 22 Chí-kvadrát test č. 1

	N	Pozorovaná četnost		Očekávaná četnost	
		ano/spíše ano	ne/spíše ne	ano/spíše ano	ne/spíše ne
Chlapci	10	7	3	7,61	2,39
Dívky	57	44	13	43,39	13,61
Celkem	67	51	16		
p hodnota	0,623843				
Hladina významnosti α	0,05				

Zdroj: vlastní zpracování

K výpočtu provedenému v programu Excel 2016 je třeba uvést, že funkce chí-kvadrát test v Excelu nezobrazuje hodnotu testového kritéria χ^2 , zobrazuje pouze p hodnotu (statistickou významnost). Pro vyhodnocení hypotézy se výsledek vypočítané p hodnoty porovná se stanovenou hladinou významnosti α – tedy: $p = 0,623843 > \alpha 0,05$. Pro vyhodnocení platí, že je-li vypočítané p menší než 0,05, nulová hypotéza se zamítá, v opačném případě nulovou hypotézu zamítnout nemůžeme.⁵⁰ Na základě uvedených vztahů přijímáme na hladině významnosti 0,05 nulovou hypotézu H_{01} a odmítáme hypotézu alternativní H_{A1} . Lze tedy konstatovat, že hodnocení režimu domova mládeže se ve sledovaném souboru neliší v závislosti na pohlaví, či jinými slovy, že mezi souborem chlapců a souborem dívek se na hladině významnosti 0,05 nevykázel statisticky signifikantní rozdíl v hodnocení režimu domova mládeže.

VO₂ Jak žáci hodnotí sociální klima v domově mládeže?

Zodpovězení druhé výzkumné otázky se opírá o vyhodnocení položek 5,6,7,8 a 9. Sociální klima ve skupině je vysoce důležitým faktorem správného fungování skupinového dění.

⁵⁰ UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Cvičení ze statistiky. [online] [cit. 03.06.2020]. Dostupné z: <http://ulb.upol.cz/praktikum/statistika3.pdf>

Předpokládá nejen výchovné působení a podporu ze strany vychovatele, nýbrž i vznik a rozvoj sociálních vazeb. Pro vytvoření vazeb je ale nezbytné, aby se členové skupiny znali, a to nejen povrchně tzv. od vidění, nýbrž zejména po stránce povahové. Vzájemné poznání silných a slabých stránek jedince může pomoci formulovat nejen jeho životní postoje a směřování, ale v důsledku i postoje celé výchovné skupiny.

Z výsledků šetření vyplynulo několik zajímavých skutečností. Přestože se celek souboru většinou shoduje, že se žáci ubytovaní v DM dobře znají, významný rozdíl v odpovědích obou zkoumaných sub-souborů je patrný v míře odpovědi na danou otázku. 50 % chlapců se domnívá, že studenti se navzájem „určitě“ dobře znají, naproti tomu s určitostí odpovědělo pouze 8,8 % dívek. Dívky pak častěji označily odpověď „spíše ano“ (59,6 %). Příklon ke shodě ve formě odpovědi „spíše ano“, pak označilo i zbylých 5 dotázaných chlapců. Rozdílnost v míře odpovědí na to, jak dobře se ubytovaní žáci v DM navzájem znají, může být dána jednak organizačním uspořádáním ve sledovaném domově mládeže (viz komentář pod položkou 6), jednak může pramenit z genderové energie a schopnosti empatie. Odborná literatura uvádí, že chlapci sice obecně hůře navazují mezilidské vztahy⁵¹, avšak snadněji navazují větší množství povrchních přátelských vazeb, než je tomu u žen. Tento názor rozvíjí i Osho, který poukazuje na obecnou uzavřenost žen (dívek), které pečlivě hodnotí osoby ve své blízkosti a kterým trvá delší dobu druhou osobu poznat, s touto se ztotožnit anebo ji naopak pro nezájem a absenci pocitu uspokojení opustit. Naproti tomu muži (chlapce nevýjímaje) nepodrobují druhou osobu detailnímu zkoumání, a proto ji subjektivně hodnotí kladněji než ženy.⁵² V pozadí tohoto fenoménu může stát i skutečnost, že chlapci jsou méně citliví vůči druhým v tom smyslu, že si pod slovem znají představí každého, koho znají pouze povrchně, kdežto dívky mohou s představou znalosti někoho jiného více spojit i určitý citový vztah.⁵³

S poznáním a znalostí dalších členů určité skupiny souvisí i otázka sjednocení skupiny v důležitých věcech, které se mohou (avšak nemusí) týkat převážně fungování samotné skupiny. Na otázku, je-li výchovná skupina soudržná a dokáže-li se sjednotit k řešení problému, odpovědělo 90 % dotázaných chlapců kladně, stejně jako 71,9 % dívek. Sociální kohezi a tím i sociální atmosféru v domově mládeže může modelovat a facilitovat

⁵¹ KARSTEN, Harmut. *Muži-ženy*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X, s. 69

⁵² OSHO. *Muž a žena*. Praha: Eugenika, 2015. ISBN 978-80-8100-411-7, s. 54 – 55.

⁵³ KARSTEN, Harmut. *Muži-ženy*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X, s. 69

skutečnost, že pro období adolescence je charakteristická zvýšená sociabilita, někteří autoři toto období charakterizují jako období extraverze, kdy je značná touha adolescentů být součástí nějakých skupin a ocitát se co nejčastěji v sociálních situacích.⁵⁴ U dívek však nalézáme i poměrně velké zastoupení těch, které si myslí, že výchovná skupina, které jsou členy, není připravena navzájem spolupracovat k dosažení společného cíle. Konkrétně se pak v tomto duchu vyjádřilo 28,1 % dotázaných dívek; překvapivě žádný chlapec. Při hledání souvislostí mezi tímto názorem a genderovými znaky se opět vracíme k Osho, který mužskou (chlapeckou) mentalitu považuje za velmi přímočarou a nepoměrně jednodušší než mentalitu žen (dívek).⁵⁵ Ta je podle autora častěji sužována nejistotou, podezřívavostí a neopodstatněným pesimismem. Propojíme-li teoretické poznatky Osho a výsledky výzkumného šetření, lze vyvodit, že dívky jsou v hodnocení soudržnosti skupiny opatrnější, rezervovanější a podezřívavější, neboť členy skupiny nemusí považovat za sobě blízké osoby, neví, co od nich čekat, a mohou tak predikovat neúspěch situace dříve, než tato reálně nastane.

Při komplexním zhodnocení vztahů a atmosféry zaujalo 77,6 % dotázaných jasné stanovisko - jsou spokojeni se vztahy a celkovou atmosférou v DM. Opět je patrné poněkud opatrnější hodnocení dívek - určitě spokojeno je pouze 21,1 % dívek, spíše spokojeno je pak 56,1 % z nich. Naproti tomu naprostá spokojenost panuje u 50 % chlapců, tedy u jedné poloviny dotázaných, spíše spokojenost pak u 30 % z nich. Sociální klima představuje pro žáky nejen psychickou stabilitu ve smyslu spokojeného prostředí, nýbrž zejména saturaci pocitu bezpečí i v relativně cizím prostředí. Podle V. Spilkové hraje sociální klima ve škole i školním zařízení důležitou roli. Spilková uvádí, že „*péče o kulturu školy, kvalitní klima školy jsou dnes celosvětově považovány za jeden z klíčových znaků dobré, kvalitní, efektivní školy.*“⁵⁶ Uvedené názory lze transponovat i do školského zařízení domova mládeže. Na tuto myšlenku volně navazuje i výzkum Máčalové z roku 2019, prováděný mezi žáky domova mládeže ve Vizovicích, kdy poukazuje na souvislost příznivého sociálního klimatu a pocitu bezpečí v DM a aktivního zapojení žáků do volnočasových aktivit domova. Podle autorky spokojený žák je nejen vstřícný k nabízeným volnočasovým aktivitám v DM, ale vykazuje

⁵⁴ ČÍŽKOVÁ-ŠIMÍČKOVÁ, Jitka, BINAROVÁ, Ivana, HOLÁSKOVÁ, Kamila a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2, s. 116.

⁵⁵ OSHO. *Muž a žena*. Praha: Eugenika, 2015. ISBN 978-80-8100-411-7, s. 55.

⁵⁶ KOLEKTIV AUTORŮ (2013). *Klima školy má zásadní vliv na to, jak se děti učí – rozhovor s profesorkou Vladimírou Spilkovou*. [online] Rodiče vítání.cz [cit. 03.06.2020]. Dostupné z: <https://www.rodicevitani.cz/nazarazene/klima-skoly-ma-zasadni-vliv-na-to-jak-se-deti-uci/>

i proaktivní přístup k rozvoji zájmové sféry v nabídce těchto aktivit, podílí se na tvorbě programu DM a uspokojuje jej účast na veřejném životě v zařízení.⁵⁷

Statistické vyhodnocení rozložení dat mezi sledovanými sub-soubory, vztažené k druhé výzkumné otázce (položka 7), je zakotveno do formulace nulové hypotézy H_{02} .

H_{02} V hodnocení sociálního klimatu domova mládeže se nevykáže statisticky signifikantní rozdíl mezi souborem chlapců a souborem dívek.

Pro verifikaci či falzifikaci hypotézy je využit Chí-kvadrát test, prezentovaný v tabulce 23.

Tabulka 23 Chí-kvadrát test č. 2

	N	Pozorovaná četnost			Očekávaná četnost		
		ano/spíše ano	ne/spíše ne	nevím	ano/spíše ano	ne/spíše ne	nevím
Chlapci	10	8	0	2	7,761	0,597	1,642
Dívky	57	44	4	9	44,239	3,403	9,358
Celkem	67	52	4	11			
p hodnota	0,669563885						
Hladina významnosti α	0,05						

Zdroj: vlastní zpracování

Postup pro vyhodnocení hypotézy H_{02} je totožný s tím, který byl uveden u vyhodnocení první hypotézy. Platí: $p = 0,669563885 > \alpha 0,05$. Na základě uvedených vztahů přijímáme na hladině významnosti 0,05 nulovou hypotézu H_{02} a odmítáme hypotézu alternativní H_{A2} . Lze tedy konstatovat, že hodnocení sociálního klimatu domova mládeže se ve sledovaném souboru neliší v závislosti na pohlaví, či jinými slovy, že mezi souborem chlapců a souborem dívek se na hladině významnosti 0,05 nevykázal statisticky signifikantní rozdíl v hodnocení sociálního klimatu domova mládeže.

VO₃ Jak žáci hodnotí nabídku volnočasových aktivit v domově mládeže?

Vyhodnocení třetí výzkumné otázky je syceno vyhodnocením položek 10,11,12 a 13. Záměr nabídnout ubytovaným žákům co možná nejpestřejší a dostatečnou nabídku volnočasových

⁵⁷ MÁČALOVÁ, Sylva. *Domov mládeže a volnočasové aktivity ubytovaných žáků*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií, 2019. s. 65 - 67.

aktivit naplňuje výchovné poslání domovů mládeže. Činnosti ve volném čase napomáhají k utváření a kultivaci mezilidských vztahů, jsou determinantem socializace jedince, a v neposlední řadě též prevencí rizikového chování typu záškoláctví či užívání omamných a psychotropních látek. Pávková tuto teoretickou vsuvku doplňuje o pedagogicko-psychologické hledisko, při kterém by mělo pedagogické ovlivňování volného času žáků těmto poskytovat prostor pro rozvoj všech stránek jejich osobností.⁵⁸

Výsledky výzkumného šetření jsou v této oblasti vysoce pozitivní. 95,6 % dotázaných žáků hodnotí nabídku volnočasových aktivit jako dostatečnou a plně vyhovující. Statisticky významné rozdíly při komparaci absolutních a relativních četností výskytu odpovědí prokázány nebyly; oba sub-soubory vykazují přibližně stejnou spokojenost. Obdobné výsledky přinesly i responze, týkající se zhodnocení pestrosti nabídky volnočasových aktivit v DM, kde se 83,6 % dotázaných domnívá, že nabídka aktivit je dostatečně pestrá; spokojenost vykazovalo 90 % chlapců a 82,4 % dívek. Dominantní zájmovou činností v DM se stává sport - sportovní kroužky (posilovnu, halové sportování) preferuje 65,4 % chlapců a 60,1 % dívek. Dívky pak více inklinují k aktivitám zaměřeným na zvířata, což u žákyň veterinární školy nepřekvapuje. Chlapci naopak více preferují střelecký kroužek. Za určité překvapení lze považovat zjištění, že pouze dvě dívky označily za nejvíce preferované rukodělné a výtvarné aktivity. Rovněž kulturní a vzdělávací akce se u žáků sledovaného domova mládeže netěší příliš velké oblibě. Lépe jsou na tom nepravdělné akce, které mívají např. podobu návštěvy zvířecího útulku, paintballu, vaření na skupině, účast na turnajích a soutěžích apod.

Získané výsledky nejsou nikterak překvapivé a odpovídají zjištění z dalších výzkumů kvalifikačních prací zaměřených na téma volnočasových aktivit žáků v domově mládeže. I z těchto prací lze dovodit, že k nejvíce oblíbeným aktivitám patří ty, které se zaměřují na sport a pohyb. Například z výzkumu Kapiasové vyplynulo, že žáci ubytovaní v domově mládeže preferují mj. kroužek turistiky a pravidelný kurz sebeobrany.⁵⁹ Výzkumné šetření Hamhalterové přineslo zjištění, že chlapci ubytovaní v domově mládeže využívají posilovnu a halu ke sportovnímu vyžití, rádi se zúčastňují lezení na horolezecké stěně a jízdy na

⁵⁸ PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6, s. 17.

⁵⁹ Srov. KAPIASOVA, Ida. *Domovy mládeže a jejich perspektiva*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, 2016, s. 45.

motokárách, žákyně dávají přednost aerobiku, zumbě a procházkám v přírodě.⁶⁰ Rovněž výzkumné šetření Kašparové potvrdilo, že sportovní aktivity patří vedle aktivit spojených s užíváním počítače a aktivit zaměřených na společná setkání k nejvíce preferovaným aktivitám u žáků ubytovaných v domově mládeže.⁶¹

Preference sportovních a pohybových aktivit v období adolescence, a to u obou pohlaví, není překvapivá i vzhledem k převažujícím hodnotám současné západní společnosti, v níž do jisté míry vládne „kult těla a zdravého životního stylu.“ Podle psycholožky V. Balákové je trendem současné společnosti být v kondici, což souvisí se zdravým životním stylem a také s kompenzací psychických nároků kladených ve škole nebo v práci a touhou po odreagování.⁶² Výsledky výzkumu ukazují, že sportovní a pohybové aktivity ve vysoké míře preferují i dívky. U dospívajících dívek často souvisí příklon k pohybu a sportu s péčí o svůj vzhled. Dívky jsou k péči o vlastní vzhled motivovány také potřebou potvrzení své ženské identity, které je vázáno především na zájem ze strany mužského pohlaví.⁶³ Ze své zkušenosti mohou dosvědčit, že téměř všechny sportovní aktivity probíhají ve sledovaném domově mládeže koedukovaně, chlapci společně s dívkami hrají florbal, basketbal, volejbal, navštěvují kruhový trénink, často i posilovnu.

⁶⁰ HAMHALTEROVÁ, Miroslava. *Volnočasové aktivity adolescentů na domově mládeže jako prevence sociálně patologických jevů*. Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie, 2017, s. 60-61.

⁶¹ KAŠPAROVÁ, Jana. *Volnočasové aktivity v domově*. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filosofická fakulta, Katedra sociologie a andragogiky, 2012, s. 20

⁶² In: SLÁDEČEK, Mojmir. (2017). *Fitness a kult těla: Životní styl, nebo póza?* [online] Studenta.cz. [cit. 03.06.2020]. Dostupné z: <https://www.studenta.cz/fitness-a-kult-tela-zivotni-styl-nebo-pozar-st:article:3164/>

⁶³ JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 208. ISBN 978-80-247-2284-9, s. 211.

Statistické vyhodnocení rozložení dat mezi sledovanými sub-soubory, vztažené ke třetí výzkumné otázce (položka 10), je zakotveno do formulace nulové hypotézy H_{03}

H_{03} V hodnocení nabídky volnočasových aktivit domova mládeže se nevykáže statisticky signifikantní rozdíl mezi souborem chlapců a souborem dívek.

Tabulka 24 Chi-kvadrát test č. 3

	N	Pozorovaná četnost		Očekávaná četnost	
		ano/spíše ano	ne/spíše ne	ano/spíše ano	ne/spíše ne
Chlapci	10	9	1	9,552	0,448
Dívky	57	55	2	54,448	2,552
Celkem	67	64	3		
p hodnota	0,36024565				
Hladina významnosti α	0,05				

Zdroj: vlastní zpracování

Postup pro vyhodnocení hypotézy H_{03} je totožný s tím, který byl uveden u vyhodnocení předchozích hypotéz. Platí: $p = 0,36024565 > \alpha 0,05$. Na základě uvedených vztahů přijímáme na hladině významnosti 0,05 nulovou hypotézu H_{03} a odmítáme hypotézu alternativní H_{A3} . Lze tedy konstatovat, že hodnocení nabídky volnočasových aktivit se ve sledovaném souboru neliší v závislosti na pohlaví, či jinými slovy, že mezi souborem chlapců a souborem dívek se na hladině významnosti 0,05 nevykázal statisticky signifikantní rozdíl v hodnocení nabídky volnočasových aktivit domova mládeže.

Vo₄ Jak žáci hodnotí roli kmenového vychovatele domova mládeže?

Odpověď na čtvrtou výzkumnou otázku je založena na vyhodnocení položek dotazníku 13, 14,15, 16, 17 až 18.

Role kmenového vychovatele v domově mládeže je důležitá zejména hlediska sociálně-pedagogické dimenze činnosti vychovatele. Zatímco v dimenzi výchovy prostřednictvím aktivit volného času (v domově mládeže cílenou nejen na rozvíjení individuálních rysů žáků, ale i jeho působení mezi druhými žáky ve vrstevnické skupině)⁶⁴ je významnější spíše odbornost (kvalifikace) pro danou činnost než důkladná znalost

⁶⁴ HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5, s. 11.

jednotlivých žáků, sociálně-pedagogické působení kmenového vychovatele je v domově mládeže založeno na pedagogicko-psychologické diagnostice jednotlivých žáků a určitých interakčních intervencích s psychosociálním světem vychovávaných žáků, zacílených na jejich individuální rozvoj, sociální kompetence či zvládání náročných situací.⁶⁵ Kmenový vychovatel využívá prvky režimové výchovy. Vedle individuálního rozvoje je náplní jeho práce zajistit, aby si žáci plnili povinnosti úklidu pokojů a osobních věcí, úklidu kuchyňky, dodržovali ustanovení řádu domova mládeže jako jsou dodržování času večerky, dodržování pravidel návštěv na pokojích žáků opačného pohlaví. Kontroluje, zda žáci nepožili na vycházce alkoholické nápoje, zda se přezouvají, dodržují elementární prvky hygieny apod. Napomíná žáky, pokud pouští příliš nahlas hudbu z výkonných reproduktorů apod. Pokud kmenový vychovatel zjistí porušení řádu domova mládeže, provádí intervence cílené na korekci nevhodného chování, včetně spolupráce s rodiči. Je zřejmé, že tyto vychovatelské, na kontrolu a korekci zacílené činnosti vyvolávají určité pnutí a tím i ovlivňují sociální atmosféru na výchovné skupině.

Získaná data, vztažená ke čtvrté výzkumné otázce, je tedy vhodné interpretovat v širších souvislostech a v kontextu výše uvedených činností kmenového vychovatele. Dívky ve srovnání s chlapci ve vyšší míře udávaly, že kmenový vychovatel „určitě“ nebo „spíše“ vytváří na výchovné skupině dobrou sociální atmosféru. Jak bylo uvedeno v komentáři pod položkou 13, není tento výsledek příliš překvapivý. Na chlapeckých výchovných skupinách je ve srovnání s výchovnými skupinami dívek nutné ve vyšší míře uplatňovat i méně „populární“ výchovné intervence. Někteří chlapci přichází z domova s evidentními návyky vyplývajícími z mužské výchovy: „*Otcové podporují takové chování svých synů, které přísluší jejich pohlavní roli – tedy projevy síly, sebevědomí a nezávislosti.*“⁶⁶ Někteří chlapci pak mívají nezdravě vysoké sebevědomí, které se promítá i do jejich menší ochoty akceptovat autoritu vychovatele a dodržovat ustanovení řádu domova mládeže. Pokud je na výchovné skupině několik „problémových žáků“, lze očekávat, že napětí vyplývající z častého napomínání a uplatňování kázeňských opatření vůči těmto žákům ovlivní sociální atmosféru dané výchovné skupiny jako celku. S výše uvedeným může souviset i zjištění, že chlapci si ve srovnání s dívkami ve vyšší míře myslí, že kmenový vychovatel si „spíše“ nedovede poradit s problémovým či nevhodným

⁶⁵ KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra et al. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2, s. 35.

⁶⁶ KARSTEN, Harmut. *Muži-ženy*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X, s. 68.

chováním žáků. Zkušenost z praxe ukazuje, že frekvence určitých „incidentů“, které jsou na hranici nebo za hranicí vhodného chování, je na chlapeckých výchovných skupinách vyšší, než je tomu na výchovných skupinách dívek. Vychovatel u chlapců tedy řeší více problémových situací a často záleží na osobnosti vychovatele, jak se k tomuto problémovému chování, které však nemusí být nutně porušením řádu domova mládeže, postaví. Někteří žáci pak mohou dle svých individuálních temperamentových a charakterových vlastností vnímat přístup vychovatele buď jako příliš autoritativní, nebo naopak jako příliš liberální.

Je však zřejmé, že sociální atmosféru na výchovné skupině ovlivňuje i osobnost vychovatele a jeho přístup k výchovnému procesu. Z odborné literatury lze dovodit, že přístup vychovatele k žákům by měl být založen spíše na výchově „tahem“ než „tlakem“. Při přístupu tahem (partnerský přístup) vychovatel určuje a stanovuje pravidla chování/komunikace na výchovné skupině, ale o některých pravidlech s žáky diskutuje, argumentuje a ponechává jim možnost si pravidla „dotvářet“ a prosadit si další pravidla.⁶⁷ Výchovný proces v domově mládeže je do značné míry založen na diskusi vychovatele s žáky a neformálních pohovorech. Autoritativní přístup „tlakem“, kdy *žák může mluvit jen tehdy, když mu vychovatel udělí slovo, či může mluvit jen o tom, co mu bylo určeno, mluvit jen tak dlouho, jak mu bylo určeno, mluvit jen na místě, které mu bylo určeno či mluvit v pozici, která mu byla stanovena*⁶⁸ není podle mého názoru pro výchovný proces v domově mládeže vhodný. Vychovatel ovlivňuje sociální atmosféru na skupině i dalšími faktory své činnosti, které nesouvisí přímo s komunikací s žáky a přímým výchovným působením, nýbrž z jeho organizačních dovedností a schopností. Jak uvádí Píšová a kolektiv autorů, k charakteristikám pedagogické expertnosti patří mj. i psychosociální faktor. Vztaženo na činnosti vychovatele, zahrnuje tento faktor schopnost improvizovat a modifikovat plán výchovné činnosti dle situace, schopnost vytvářet příležitosti k učení a prostředí podporující učení (přípravu do vyučování), zohledňovat individuální charakteristiky žáků, podporovat a rozvíjet autonomii žáků, vytvářet supportovní (podporující) sociální atmosféru, podporovat vzájemný respekt, aktivně zapojovat žáky do aktivit domova mládeže či udržovat kázeň na výchovné skupině.⁶⁹

⁶⁷ MEŠKOVÁ, Marta. *Motivace žáků efektivní komunikací: praktická příručka pro učitele*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0198-4, s. 26.

⁶⁸ Tamtéž, s. 27.

⁶⁹ PÍŠOVÁ, Michaela, HANUŠOVÁ, Světlana, KOSTKOVÁ, Klára et al. *Učitel expert: jeho charakteristiky a determinanty profesního rozvoje*. Brno: MuniPress, 2013. ISBN 978-80-210-6681-6, s. 29.

Významnější rozdíly se mezi sledovanými sub-soubory dívek nevykázaly v odpovědích na položky zaměřené na schopnost empatie vychovatele a rovného přístupu ke všem žákům. Přibližně 80 % respondentů uvedlo, že kmenový vychovatel „určitě“ nebo „spíše“ má ke všem žákům na výchovné skupině stejný nebo podobný přístup a že dokáže s nimi hovořit o jejich problémech. Schopnost empatie a prosociálního chování by měla podle Vašátkové patřit k osobnostní výbavě každého pedagogického pracovníka.⁷⁰

Rozdíly mezi sledovanými soubory chlapců a dívek se objevily v položkách zaměřených na to, jak respondenti vnímají a jaké mají zkušenosti s reakcí kmenového vychovatele na nevhodné chování žáků. Data za celý soubor ukazují, kmenoví vychovatelé v nejvyšší míře v reakci na nevhodné chování žáků využívají domluvu žákovi. Jedná se tedy o postupy, které nejsou spojeny s kázeňskými opatřeními, což nepřímo ukazuje na vstřícný přístup kmenových vychovatelů k žákům.

Chlapci ve srovnání s dívkami vyšší míře uváděli, že kmenový vychovatel žáky napomíná, případně reaguje křikem. Jakkoli může být lidsky pochopitelné, že v některých situacích se vychovatel neovládne a zvýší na žáka/y hlas, z pedagogického hlediska nelze tento přístup schvalovat. Jednou z důležitých požadovaných vlastností pro profesi pedagoga je schopnost sebeovládání.⁷¹ Vychovatel, stejně jako ostatní pedagogové, by měl zvládat komunikaci s emocemi kultivovaným způsobem.⁷²

⁷⁰ VAŠÁTKOVÁ, Danuše. *Vybraná témata pedagogické psychologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. ISBN 80-7041-641-6, s. 58

⁷¹ Tamtéž, s. 58

⁷² GILLERNOVÁ, Illona, KREJČOVÁ, Lenka a kol. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3472-9, s. 48

Statistické vyhodnocení rozložení dat mezi sledovanými sub-soubory, vztažené ke čtvrté výzkumné otázce (položka 14), je zakotveno do formulace nulové hypotézy H_{04}

H_{A4} V hodnocení role kmenového vychovatele se vykáže statisticky signifikantní rozdíl mezi souborem chlapců a souborem dívek.

Tabulka 25 Chi-kvadrát test č. 4

	N	Pozorovaná četnost		Očekávaná četnost	
		ano/spíše ano	ne/spíše ne	ano/spíše ano	ne/spíše ne
Chlapci	10	6	4	8,507	1,493
Dívky	57	51	6	48,493	8,507
Celkem	67	57	10		
p hodnota	0,015872866				
Hladina významnosti α	0,05				

Zdroj: vlastní zpracování

Postup pro vyhodnocení hypotézy H_{04} je totožný s tím, který byl uveden u vyhodnocení předchozích hypotéz. Platí: $p = 0,01587286 < \alpha 0,05$. Na základě uvedených vztahů přijímáme na hladině významnosti 0,05 alternativní hypotézu H_{A4} a odmítáme nulovou hypotézu H_{04} . Lze tedy konstatovat, že hodnocení role kmenového vychovatele ve sledovaném souboru liší v závislosti na pohlaví, či jinými slovy, že mezi souborem chlapců a souborem dívek se na hladině významnosti 0,05 vykázal statisticky signifikantní rozdíl v hodnocení role kmenového vychovatele. Soubor dívek ve srovnání se souborem chlapců ve vyšší, statisticky signifikantní míře uvedl, že vychovatel na výchovné skupině „určitě“ a „spíše“ vytváří dobrou atmosféru.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala tématem školského zařízení domova mládeže. Cílem práce bylo zmapovat, jak žáci ubytovaní v domově mládeže hodnotí vybrané charakteristiky DM a zda se v tomto hodnocení vykáží odlišnosti mezi pohlavími.

Bakalářská práce byla členěna do dvou základních oddílů na část teoretickou a část praktickou (empirickou). Z rešerší odborné literatury prezentované v teoretické části, na jejichž základě pak byl vytvořen výzkumný nástroj pro část praktickou, vyplynulo několik důležitých poznatků.

Domov mládeže má v rámci školských zařízení specifické postavení. Setkává se zde větší množství žáků a studentů, kteří mají jeden společný rys – vzdělávají se ve vybraných školských zařízeních daleko od domova a od své rodiny. V prostředí domova mládeže dochází k socializaci jedince na sekundární úrovni, kdy roli rodičovské autority do jisté míry přejímá pedagogický pracovník v podobě vychovatele. Vychovatelé dle stanoveného plánu práce nebo školského vzdělávacího programu realizují v DM výchovně vzdělávací proces. Pedagogická činnost vychovatele se skládá ze dvou základních dimenzí, dimenze sociálně-pedagogické a dimenze výchovy ve volném čase (pedagogika volného času). Vychovatel je žákům nápomocen při zvládnání každodenních potřeb či obtíží a uplatňuje vybrané prvky režimové výchovy, jeho pedagogická činnost se však z velké míry zaměřuje na výchovné působení v rámci plánování a realizace volného času v domově mládeže ubytovaných žáků.

Volnočasové aktivity jsou jedním ze základních pilířů mimoškolní výchovy. Dospívající žáci mívají při příchodu do DM často již poměrně zažitě představy o svém volném čase a způsobu jeho trávení. Úkolem vychovatele je prostřednictvím pedagogické diagnostiky a realizace výchovného procesu tyto představy v co možná nejvyšší míře „sladit“ s možnostmi nabídky DM. V případě, že trávení volného času žáka vykazuje známky rizikovosti, je snahou vychovatele motivovat žáka ke smysluplnému a sociálně žádoucímu trávení volného času. Je obecně známým faktem, že základní postoje k využívání volného času si jedinec utváří již v útlém věku, a v prostředí blízké rodiny. Tráví-li rodina volný čas aktivně, zapojí se stejným způsobem dospívající žák i do režimu domova mládeže; naopak, vykazuje-li rodina dysfunkční chování, projevující se i pasivním trávením volného času, mívá adolescent problémy s ochotou se zapojit do volnočasových aktivit, které domov mládeže nabízí. V těchto případech je pak na vychovatelích domova mládeže pokusit se změnit dosavadní zažité vzorce chování jedince a ukázat mu i jiné možnosti trávení volného

času, než na které byl doposud z rodinného prostředí zvyklý. Souhrnně lze na základě poznatků získaných při zpracování teoretické části konstatovat, že domov mládeže je důležitou výchovnou institucí pro pozitivní rozvoj osobnosti žáků, navazující na edukaci probíhající ve školách. Tvorba stabilního sociálního klimatu má přímý vliv na rozvoj uspokojivých vztahů mezi vrstevníky, na prohlubování znalostí a dovedností dospívajících jedinců, a v neposlední řadě též na podporu smysluplného trávení volného času, při respektování morálních hodnot a formulaci životních postojů.

V praktické části se bakalářská práce zaměřila na získání přehledu o hodnocení konkrétního domova mládeže z pohledu žáků, přičemž do úvahy byly vzaty čtyři základní proměnné – režim domova mládeže, sociální atmosféra na výchovné skupině, nabídka volnočasových aktivit a role kmenového vychovatele. Výzkumný vzorek tvořili žáci DM Štěchovice při TSOŠ Veterinární Kroměříž. Empirická část práce přinesla několik zajímavých poznatků. Výsledky naznačují, že žáci obecně vykazují vysokou míru spokojenosti s atmosférou v DM, jakož i s nabídkou volnočasových aktivit, kterou hodnotí jako pestrou, a co vybavenosti zařízení dobře dostupnou. Výzkum ukázal, že žáci v nejvyšší míře preferují sportovní a pohybové volnočasové aktivity a aktivity se zvířaty, naopak v menší míře jsou populární kulturní a vzdělávací akce. Mírně problematickým bodem jsou povinnosti a zákazy zakotvené ve Vnitřním řádu domova mládeže, které se žákům zdají mnohdy přísně nastavené. Určitá míra nespokojenosti se vykazovala i v hodnocení přístupu vychovatele k žákům, kdy zejména chlapci mají ve vyšší míře pocit, že vychovatel „spíše“ ke všem žákům výchovné skupiny nezaujímá rovný přístup, že nevytváří dobrou sociální atmosféru na výchovné skupině a že si nedokáže poradit s problémovým či nevhodným chováním žáků. Dívky se naopak přiklání k opačnému názoru, kdy si téměř 90 % z nich si myslí, že vychovatel se kladně podílí na vytváření pozitivních vazeb a stabilního sociálního klimatu. Nejčastější reakcí vychovatele na nevhodné chování je podle zkušeností respondentů domluva. Tyto výsledky nejsou příliš překvapivé. Vychovatel v domově mládeže „nahrazuje“ žákům dohled rodičů, musí tedy disponovat autoritou a na žáky v intencích a v souladu s ustanoveními Vnitřního řádu výchovně působit, leckdy i za cenu u žáků nepopulárních a přísných opatření. Režimová metoda či režimové prvky jsou nedílnou součástí pedagogické činnosti vychovatele. Jejich důsledné uplatňování může vést některé žáky k nepříznivému subjektivnímu hodnocení činnosti vychovatele a k transformaci subjektivních pocitů žáka ohledně spravedlivého postoje vychovatele k jeho osobě.

I přes výše uvedená zjištění však subjektivní hodnocení žáků vyznívá pro sledovaný domov mládeže příznivě. Ve všech položkách formulovaných s využitím škály uvedla nadpoloviční většina v různé míře spokojenost s hodnoceným jevem. Podle většiny respondentů panuje ve sledovaném domově mládeže atmosféra pohody a kamarádství. Určité znepokojení může evokovat skutečnost, že podle nadpoloviční většiny respondentů by většina žáků reagovala na eventuální případ šikany tím, že by se do záležitosti nepletla.

Výše byly uvedeny některá zjištění z komparace dat mezi souborem chlapců a souborem dívek. Statisticky signifikantní rozdíl mezi odpověďmi chlapců a dívek se vykázal pouze v jedné ze sledovaných oblastí, to v hodnocení role kmenového vychovatele, kterou příznivěji hodnotí dívky. Jsem si vědoma omezené vypovídací hodnoty statistických vyhodnocení hypotéz z důvodu asymetrického počtu respondentů sledovaných sub-suborů chlapců a dívek.

Závěrem lze konstatovat, že stanovený cíl práce byl naplněn. Výstupy práce mohou za účelem reflexe výchovného procesu a jeho zlepšování využít nejen pracovníci managementu TSOŠV a vychovatelé DM Štěchovice, ale i vychovatelé jiných domovů mládeže, potažmo další pedagogové zajímající se o výchovně-vzdělávací proces v tomto typu školského zařízení z pohledu jejich uživatelů, tedy žáků.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BELZ, Horst a Marco SIEGRIST. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. 3. vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-8026-20846-4.
- [2] BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.
- [3] ČÍŽKOVÁ-ŠIMÍČKOVÁ, Jitka, BINAROVÁ, Ivana, HOLÁSKOVÁ, Kamila a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2.
- [4] FREIBER, Jerome. *School Climate: Measuring, Improving and Sustaining Healthy Learning Environments*. Routledge, 1999. ISBN 978-0750-70642-1.
- [5] GILLERNOVÁ, Illona, KREJČOVÁ, Lenka a kol. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3472-9.
- [6] GRECMANOVÁ, Helena a kol. *Obecná pedagogika II*. 2.vydání. Olomouc: Hanex, 2003. ISBN 80-85783-24-X.
- [7] HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807367-473-1.
- [8] HANSEN ČECHOVÁ, Barbara. *Nápady pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-388-8.
- [9] HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. 6. vydání. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-909-5.
- [10] HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- [11] CHRÁSKA, Miroslav. *Úvod do kvantitativního výzkumu. Základy kvantitativně orientovaného výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0765-5.
- [12] CHYTRÝ, Vlastimil a Roman KROUFEK, *Možnosti využití Likertovy škály – základní principy aplikace v pedagogickém výzkumu a demonstrace na příkladu zjišťování vztahu člověka k přírodě*. Scientia in educatione, 8(1), 2017, s. 2-17. ISSN 1804-7106.
- [13] JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita. Vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 208. ISBN 978-80-247-2284-9.
- [14] KARSTEN, Harmut. *Muži-ženy*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-145-X.
- [15] KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2

- [16] KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- [17] MACEK, Petr. *Adolescence*. 2. vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.
- [18] MACEK, Petr a Lenka LACINOVÁ (eds). *Vztahy v dospívání*. 2. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2012. ISBN 978-80-87474-46-4.
- [19] MEŠKOVÁ, Marta. *Motivace žáků efektivní komunikací: praktická příručka pro učitele*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0198-4, s.
- [20] NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.
- [21] OBST, Otto. *Obecná didaktika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-4916-6.
- [22] OSHO. *Muž a žena*. EUGENIKA, 2015. ISBN 978-80-8100-411-7.
- [23] PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.
- [24] PÍŠOVÁ, Michaela, HANUŠOVÁ, Světlana, KOSTKOVÁ, Klára et al. *Učitel expert: jeho charakteristiky a determinanty profesního rozvoje*. Brno: MuniPress, 2013. ISBN 978-80-210-6681-6,
- [25] PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7.
- [26] PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky. Úvod do studia*. 3. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-567-7
- [27] PUNCH, Keith, F. *Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.
- [28] ROD, Aleš. *Likertovo škálování*. Electronic Journal for Philosophy, 2012 (13). ISSN 1211-0442.
- [29] ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5010-1.
- [30] ŠVESTKOVÁ, Renata. *Vybrané kapitoly ze sociální pedagogiky pro sociální pracovníky*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2019. ISBN 978-80-7394-739-2.
- [31] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, stáří, dospělost*. Praha: portál, 2000. ISBN 80-717-8308-0.

- [32] VAŠÁTKOVÁ, Danuše. *Vybraná témata pedagogické psychologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. ISBN 80-7041-641-6.
- [33] VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. vydání. Brno: Print-Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.
- [34] *Vybrané kapitoly ze sociální pedagogiky*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2002. ISBN 80-7044-458-4.

Elektronické zdroje

- [35] UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Cvičení ze statistiky. [online] [03.06.2020]. Dostupné z: <http://ulb.upol.cz/praktikum/statistika3.pdf>
- [36] MŠMT ČR. *Statistické ročenky školství* [online] [cit. 14.05.2020]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>
- [37] KOLEKTIV AUTORŮ (2013). *Klima školy má zásadní vliv na to, jak se děti učí – rozhovor s profesorkou Vladimírou Spilkovou*. [online] Rodiče vítáni.cz cit. [03.06.2020]. Dostupné z: <https://www.rodicevitani.cz/nezarazene/klima-skoly-ma-zasadni-vliv-na-to-jak-se-deti-uci>

Kvalifikační práce

- [38] HAMHALTEROVÁ, Miroslava. *Volnočasové aktivity adolescentů na domově mládeže jako prevence sociálně patologických jevů*. Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie, 2017, s. 60-61
- [39] KAPIASOVÁ, Ida. *Domovy mládeže a jejich perspektiva*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, katedra pedagogiky, 2016.
- [40] MÁČALOVÁ, Sylva. *Domov mládeže a volnočasové aktivity ubytovaných žáků*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií, 2019.
- [41] KAŠPAROVÁ, Jana. *Volnočasové aktivity v domově*. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filosofická fakulta, Katedra sociologie a andragogiky, 2012, s. 20

Legislativa

- [42] MINISTERSTVO VNITRA ČR (2020). *Vyhláška č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních, v platném a účinném znění [online]. Sbirka zákonů České republiky [cit. 20.05.2020]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=108/2005&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.*
- [43] MINISTERSTVO VNITRA ČR (2020). *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném a účinném znění [online]. Sbirka zákonů České republiky [cit. 20.05.2020]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy*
- [44] MINISTERSTVO VNITRA ČR (2020). *Příloha č. 2 k vyhlášce č. 107/2005 Sb., o školním stravování, v platném a účinném znění [online]. Sbirka zákonů České republiky [cit. 21.05.2020]. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=107/2005&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.*

Interní zdroje

- [45] TSOŠ VETERINÁRNÍ KROMĚŘÍŽ (2019). Vnitřní řád domova mládeže. Interní dokument.
- [46] TSOŠ VETERINÁRNÍ KROMĚŘÍŽ (2019). Plán práce domova mládeže. Interní dokument.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

TSOŠV Tauferova střední odborná škola veterinární Kroměříž

DM Domov mládeže

ŠVP Školní vzdělávací program

MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Finanční limity na nákup potravin pro strážníky 15 a více let.....	20
Tabulka 2 Nástin denního režimu v domově mládeže	22
Tabulka 3 Charakteristika výzkumného souboru.....	36
Tabulka 4 Režim v domově mládeže	39
Tabulka 5 Přiměřenost délky vycházek v rámci osobního volna.....	39
Tabulka 6 Dostatečnost práv ubytovaných žáků dle vnitřního řádu domova.....	40
Tabulka 7 Povinnosti a zákazy dle vnitřního řádu domova.....	40
Tabulka 8 Znalost sebe navzájem	41
Tabulka 9 Atmosféra v domově mládeže	42
Tabulka 10 Hodnocení vztahů a atmosféry v domově mládeže	43
Tabulka 11 Sjednocení a kooperace skupiny.....	44
Tabulka 12 Aspekt šikany	45
Tabulka 13 Nabídka volnočasových aktivit v domově mládeže	46
Tabulka 14 Pestrost nabídky volnočasových aktivit v domově mládeže	47
Tabulka 15 Preference zájmových činností v domově mládeže.....	47
Tabulka 16 Vybavenost domova mládeže pro volnočasové aktivity	49
Tabulka 17 Vychovatel a jeho podíl na dobré atmosféře výchovné skupiny	49
Tabulka 18 Spravedlivý a rovný přístup vychovatele	50
Tabulka 19 Empatie a pochopení vychovatele	51
Tabulka 20 Reakce vychovatele na nevhodné chování žáků.....	52
Tabulka 21 Výchovné kompetence vychovatele v domově mládeže při nekázni žáků	53
Tabulka 22 Chí-kvadrát test č. 1	56
Tabulka 23 Chí-kvadrát test č. 2	59
Tabulka 24 Chí-kvadrát test č. 3	62
Tabulka 25 Chí-kvadrát test č. 4	66

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Počet domovů mládeže, registrovaných v ČR v letech 2009-2020.....	14
Graf 2 Základní informace o souboru	37

SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník.....	73
---------------	----

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Milí studenti,

V rámci bakalářské práce provádím výzkumné šetření zaměřené na téma “život v domově mládeže”. Vyplnění dotazníku je jednoduché. Přečti si prosím pozorně jednotlivé otázky nebo výroky. Pokud není uvedeno jinak, vyber vždy jenom jednu z nabízených možností a tu označ křížkem. Prosím, abys odpověděl(a) na všechny otázky a aby Tvoje odpovědi byly upřímné. **Vyhodnocení bude naprosto anonymní!!** Děkuji.

Věk:.....

Pohlaví: chlapec dívka

Ročník:

I. REŽIM V DOMOVĚ MLÁDEŽE

1) Režim v domově mládeže je pro mě vyhovující

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

2) Délka vycházek v osobním volnu je přiměřená

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

3) Práva žáků uvedená v řádu domova mládeže jsou podle mého názoru dostačující

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

4) S povinnostmi a zákazy uvedenými v řádu DM souhlasím

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

II. VZTAHY A ATMOSFÉRA V DM

5) Studenti se navzájem dobře znají

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne
- nedokážu posoudit

6) V domově mládeže panuje atmosféra

- pohody a kamarádství
- soutěžení
- nevraživosti
- jiné.....

7) Se vztahy a s celkovou atmosférou v domově mládeže jsi

- určitě spokojen/a
- spíše spokojen/a
- spíše nespokojen/a
- rozhodně nespokojen/a
- je mi to jedno, neovlivňuje mě

8) Pokud jde o důležitou věc, dokáže se naše skupina sjednotit

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne
- nedokážu posoudit

9) Pokud by se v domově mládeže vyskytla šikana, myslíš, že by se většina žáků

- přidala k tomu (těm) co šikanují
- nepletla by se do toho
- oznámila to vychovatelům
- bránila by šikanovaného
- jiné.....

III. NABÍDKA VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT

10) S nabídkou aktivit v DM jsem spokojen/a

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

11) Je podle Tvého názoru nabídka volnočasových aktivit v DM dostatečně pestrá?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

12) Které aktivity z nabídky zájmové činnosti v DM jsou podle Tebe mezi žáky nejvíce populární (můžeš označit více možností)

- výtvarné a rukodělné (např. keramika)
- hala (volejbal, florbal, basketbal, ad.)
- posilovna
- střelecký kroužek

- kulturní a vzdělávací (přednášky, vaření)
- aktivity zaměřené na zvířata (návštěvy útulků, sbírky na zvířata ad.)
- nepravidelné akce (paintball, různé turnaje či zápasy s jinými DM apod.)
- jiné.....

13) Je podle Tebe vybavení DM pro volnočasové aktivity dobře vybaveno?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

IV. ROLE KMENOVÉHO VYCHOVATELE

14) Vychovatel/ka vytváří na výchovné skupině dobrou atmosféru

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

15) Vychovatel/ka má ke všem žákům na výchovné skupině stejný/podobný přístup, nedělá mezi žáky rozdíly

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

16) Vychovatel/ka rozumí problémům žáků, dokáže s nimi o jejich problémech hovořit

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne

17) Jak vychovatel/ka většinou reaguje na nevhodné chování

- napomenutím
- domluvou
- trestem (zákazem vycházek, zákazem počítače, úklidem navíc apod.)
- křikem
- nenechá se „vytočit“
- jinak.....

18) Vychovatel/ka si dokáže poradit s problémovým či nevhodným chováním žáků

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- rozhodně ne